

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINĖS TEISĖS IR CIVILINIO PROCESO KATEDRA

Dieninio skyriaus 5 kurso
Komerčinės teisės specializacijos
studento
Evaldo Dūdonio

Magistro darbas

LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMO
PROBLEMATIKA
THE PROBLEMATICAL ISSUES OF THE
APPLICATION OF INTERIM-MEASURES

Darbo vadovas
Lekt. E. Laužikas
Darbo recenzentas
Prof. V. Nekrošius

Vilnius, 2007

TURINYS

TURINYS.....	2
1. Laikinių apsaugos priemonių samprata, raida Lietuvoje, tikslai ir jų rūšys	7
1.2. Laikinių apsaugos priemonių rūšys ir jų parinkimas	11
2. Laikinių apsaugos priemonių taikymas, vykdymas, pakeitimas ir panaikinimas	27
2.1. Laikinių apsaugos priemonių taikymo pagrindai	27
2.2. Laikinių apsaugos priemonių taikymo tvarka	32
2.3. Laikinių apsaugos priemonių vykdymas	44
2.4. Laikinių apsaugos priemonių galiojimas, pakeitimas, panaikinimas, apskundimas	48
IŠVADOS.....	54
LITERATŪRA	56
Santrauka.....	61
Summary	62

IŽANGA

Lietuvos Respublikos Konstitucijos, priimtos 1992 spalio mėn. 25 dieną piliečių referendumu, 30 str. 1 dalis nustato, kad „*asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą*“. Konstitucijos 30 str. 2 dalis numato, kad „*asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas*“. Minėtos konstitucinės normos lemia įstatymo leidėjui pareigą sukurti teisingą, efektyvą, protingą, nešališką ir sąžiningą ginčų, kylančių tarp asmenų, sprendimo, o taip pat asmenų teisių gynybos mechanizmą, t.y. garantuoti teisę kreiptis į teismą ir gauti efektyvią teisminę gynybą. Analogišką teisę asmenims garantuoja ir tarptautiniai teisės aktai, pvz., Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos¹ (toliau – EŽTK) 13 str. Numato, jog: „*Kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, pripažintos šioje Konvencijoje, buvo pažeistos, turi teisę pasinaudoti efektyvia teisine gynyba*“. Remiantis EŽTK pažeidimus tiriančio ir jos pagrindu priimančio sprendimus Europos Žmogaus teisių teismo praktika teisė į teisminę gynybą turi būti efektyvi, veiksminga ir reali².

Ginčiuose susijusiuose su privatiniais teisiniais santykiais paprastai dalyvauja dvi šalys: viena siekia, kad jos pareikšti kitai šaliai reikalavimai būtų patenkinti, o antroji šalis – apsiginti nuo kitos šalies reikalavimų. Paprastai ginčo šalys turi plačias materialines ir procesines teises, kuriomis gali naudotis ar nesinaudoti savo nuožiūra, siekdamos kiekviena savo tikslų procese. Vienos šalies pasinaudojimas savo teise gali iš esmės pažeisti kitos šalies teises ir interesus, bei sumažinti ginčų sprendimo mechanizmo efektyvumą, taigi ir apsunkinti teisingumo vykdymą. Dėl šios priežasties visuotinai pripažįstama, kad šalys įgyvendindamos savo procesines ar materialines teises privalo elgtis sąžiningai. Bet vien tik įstatyme įtvirtinti sąžiningumo principą neužtenka. Būtina sukurti ir įtvirtinti ginčų sprendimo mechanizmą, kuris neleistų ginče dalyvaujančiai šaliai nesąžiningai įgyvendinti savo teises, vengti pareigų vykdymo.

Vienas iš tokių institutų, užkertančių kelią galimiems šalies piktnaudžiavimams ir nesąžiningam savo teisių įgyvendinimui, yra laikinųjų apsaugos priemonių institutas, kurio tikslas yra užtikrinti ginčo sprendimo efektyvų ir realų įvykdymą. Būtent laikinųjų apsaugos priemonių institutas ir bus šio darbo objektas. Atsižvelgiant į tai, jog laikinųjų apsaugos priemonių institutas (anksčiau vadintas ieškinio užtikrinimo priemonių institutu) žymiai pasikeitė priėmus naująjį Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą (2001 m. liepos 1 d.), be to, šis žymiai pakitęs institutas yra pakankamai „jaunas“ Lietuvos respublikos teisės

¹ Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987

² Žr. pvz., 2000 m. gruodžio 14 Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje Gül v. Turkiją, bylos Nr. 22676/93; 2006 m. kovo 9 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas Menesheva v. Rusiją, bylos Nr. 59261/00.

sistemoje, todėl ir jo aiškinimas bei taikymas Lietuvos Respublikos teismų praktikoje daugeliu aspektų vis dar nenusistovėjęs ir nevienareikšmiškas, todėl šiame darbe laikinųjų apsaugos priemonių institutas analizuojamas ypatingą dėmesį skiriant Lietuvos Respublikos teismų praktikai taikant šį institutą.

Laikinių apsaugos priemonių institutas nėra naujas civiliniame procese. Ilgą laiką Lietuvos civilinio proceso teisėje jis egzistavo ieškinio užtikrinimo priemonių pavadinimu. Tačiau nepaisant to, kad tai nėra naujas institutas, išsamesnių darbų lietuvių kalba skirtų laikinųjų apsaugos priemonių instituto analizei iki šiol dar nėra. Teismų praktika, kaip jau minėta aukščiau, šioje srityje taip pat nevienoda. Pagal 2002 m. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso³ 151 str. 5 d. kasacija dėl pirmos ir apeliacinės instancijos nutarčių ieškinio užtikrinimo priemonių klausimais yra negalima. Pažymėtina, jog ir 1964 m. Civilinio proceso kodeksas (toliau – 1964 m. CPK) neleido kasacine tvarka skusti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis ieškinio užtikrinimo klausimais (1964 m. CPK 352 str. 10 p.). Pastarąją poziciją dėl laikinųjų apsaugos priemonių kasacijos negalimumo patvirtinęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas⁴. Taigi, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kaip vienodą teismų praktiką turintis formuoti kasacinis teismas, jau nuo 1999 m. pradžios neturi galimybių spręsti bylų dėl laikinųjų apsaugos (ieškinio užtikrinimo) priemonių ir formuoti vienodą teismų praktiką. Po 2006 m. kovo 26 d. nutarime⁵ pateikto LR Konstitucinio teismo 3.3. punkte pateikto išaiškinimo, jog „*Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas suponuoja jurisprudencijos tęstinumą. Šiame kontekste pabrėžtina, jog Konstitucijoje įtvirtinta bendrosios kompetencijos teismų instancinė sistema turi funkcionuoti taip, kad būtų sudarytos prielaidos formuoti vienodai (nuosekliai, neprieštaringai) bendrosios kompetencijos teismų praktikai - būtent tokiai, kuri būtų grindžiama su Konstitucijoje įtvirtintais teisinės valstybės, teisingumo, asmenų lygybės teismui principais (bei kitais konstituciniais principais) neatskiriamai susijusia ir iš jų kylančia maksima, kad tokios pat (analogiškos) bylos turi būti sprendžiamos taip pat, t. y. jos turi būti sprendžiamos ne sukuriant naujus teismo precedentes, konkuruojančius su esamais, bet paisant jau įtvirtintų*“, .t.y. nustačius, jog teismai priimdami sprendimus formuoja teisės precedentes, itin daug reikšmės įgyja LR Apeliacinis teismas, kuris laikinųjų apsaugos priemonių taikymo instituto atžvilgiu laikytinas kaip vienodą teismų praktiką laikinųjų apsaugos priemonių instituto atžvilgiu turintis formuoti LR teismas. 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojęs naujasis kokybiškai naujas LR Civilinio proceso kodeksas, įnešė daug naujovių ir pasikeitimų į laikinųjų apsaugos priemonių institutą tuo pačiu pateikė naujų klausimų teismų praktikai ir

³ Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340.

⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis byloje Nr. 3K-3-1063/2003.

⁵ 2006 m. kovo 28 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas.

teisės doktrinai. Aukščiau paminėtos aplinkybės liudija šios temos aktualumą ir svarbą dabartiniam Lietuvos teisės mokslui ir lemia būtinybę atlikti išsamią šio instituto ir jo aktualios problematikos analizę.

Taigi šios temos tikslas bus atlikti išsamią teorinę laikinųjų apsaugos priemonių, kaip civilinio proceso instituto, analizę apibendrinant ir analizuojant nevienodą Lietuvos teismų praktiką, remiantis teisės mokslininkų ir tarptautinių teisės organizacijų darbu šioje srityje, taip pat iškelti galimas ir jau paaiškėjusias dabartinio Lietuvos Civilinio proceso kodekso normų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo problemas. Atsižvelgiant į tai, jog yra rengiamasi iš dalies pakeisti CPK, tuo pačiu modifikuoti laikinųjų apsaugos priemonių institutą, šiame darbe bus bandoma pateikti tam tikrus pasiūlymus įstatymų leidėjui ir teismų praktikai. Šiuo darbu autorius skatina diskusiją visais darbe aptartais klausimais, išreiškdamas savo poziciją vienu ar kitu klausimu.

Teisės moksle laikinųjų apsaugos priemonių institutą nagrinėjo ir analizavo tokie pasaulyje žymūs teisės mokslininkai, kaip N. Andrews, Jan K. Schaefer, F. Ferrand, G. C. Hazard Jr., M. Kawano, P. Lalive, R. Stürner, M. Taruffo ir kt. Lietuvoje šioje srityje daug yra nuveikę teisės mokslininkai prof. Valentinas Mikelėnas, Egidijus Laužikas, Artūras Driukas, Dainius Pelenis ir kt. Didelį darbą šioje srityje atliko Tarptautinė teisės asociacija (*International Law Association*) 1996 m. Helsinkio konferencijoje pateikusi laikinųjų apsaugos priemonių principus, taip pat Amerikos teisės institutas (*American Law Institute*) ir UNIDROIT laikinųjų apsaugos priemonių institutą analizavusi tarptautinio civilinio proceso principų ir taisyklių kontekste ir 2004 metais oficialiai paskelbusios Tarptautinio Civilinio Proceso Principus (*Principles of Transnational Civil Procedure*), kuriuose aptariami ir laikinųjų apsaugos priemonių principai.

Laikinųjų apsaugos priemonių institutas nepaisant aukščiau minimų ir neabejotinai pastebimų jo harmonizavimo ir unifikuojamųjų tarptautinių mastu tendencijų vis dar labai skiriasi atskirose valstybėse, todėl siekiant tinkamai įgyvendinti aukščiau iškeltą tikslą šiame darbe bus naudojamas lyginamasis metodas, leidžiantis geriau išanalizuoti laikinųjų apsaugos priemonių instituto esmę, naudojamų priemonių įvairovę, taikymo tvarką ir ypatumus, išryškinti pozityvius ir negatyvius šio reiškinių bruožus. Bus remiamasi ne tik kontinentinės Europos valstybių (Vokietijos, Prancūzijos, Italijos, Ispanijos, Švedijos) patirtimi, bet ir anglosaksų teisės tradicija (Didžioji Britanija), kurios pasitelkimas, darbo autoriaus manymu, gali padėti plačiau pažvelgti į nagrinėjamą institutą, pasiūlyti tam tikrų problemų sprendimo kryptis teisės teorijai ir praktikai.

Teisės normų sąsajos, teisės vidinės harmonijos būtinybė lemia poreikį laikinųjų apsaugos priemonių institutą analizuoti sistemiškai, be to, būtina atsižvelgiant į

bendrają civilinio proceso visumą, jo tikslus ir principus, tam darbe pasitelkiamas ir loginis bei analitinis metodai.

Kadangi, nagrinėjamos temos dalykas yra betarpiškai susijęs ir su kitais teisės mokslais, tame tarpe: konstitucine teise, kuri analizuoja pamatinius teisinio reguliavimo principus, pastarojo reguliavimo tikslus, jų realizavimą kitose teisės šakose; teisės teorija, pateikiančia bendrus apibrėžimus teisinės kategorijas, klasifikacijas; teisės filosofija, kurioje randami bendri samprotavimai apie teisę, jos tikslus ir siekiamybes, teisingumą, jo įtvirtinimą teisės aktuose ir teisėje apskritai, apie kitus teisės principus, jų reikšmę ir sąsajas tarp jų; teisės istorija, kurios pagalba galima išnagrinėti atskirų institutų raidą, istorinius pakitimus, tam tikrų institutų evoliuciją laike ir erdvėje, nusakyti kaitą nulėmusias sąlygas. Paminėtų teisės mokslų pasiekimais bus naudojamosi ir šiame darbe nagrinėjant laikinųjų apsaugos priemonių sampratą, tikslus, atskiras rūšis, esminius ir specifinius jų požymius, vystymosi tendencijas, konkrečius jų taikymo aspektus, ypatingą dėmesį skiriant Lietuvos respublikos teismų praktikai ir problematikai taikant laikinųjų apsaugos priemonių institutą.

1. Laikinių apsaugos priemonių samprata, raida Lietuvoje, tikslai ir jų rūšys

Šioje darbo dalyje bus nagrinėjama laikinių apsaugos priemonių raida Lietuvoje, nustatomi šio teisės instituto tikslai, kurių padedami galime apibrėžti laikinių apsaugos priemonių sampratą. Bus aptariamoms konkrečioms laikinių apsaugos priemonių rūšys ir jų specifiška.

1.1. Laikinių apsaugos priemonių samprata ir raida Lietuvoje

Lietuvos Aukščiausiasis teismas yra pažymėjęs, jog: „*Vienas iš CPK 2 straipsnyje įtvirtintų civilinio proceso tikslų yra ginti asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesus, taip pat kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių.*“⁶ Pastaroji nuostata yra ne kartą išsakyta aktualiausioje Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje⁷ bei teisės doktrinoje⁸. Pažeista subjektinė teisė gali būti laikoma tinkamai apginta, o tuo pačiu taika tarp šalių atkurta, tik tada, kai nustačius tam tikrą pažeidimą, jis konstatuojamas sprendime, kuriame įtvirtinamas kiek įmanoma efektyvesnis pažeistų nukentėjusios šalies teisių ir teisėtų interesų atkūrimo mechanizmas ir toks sprendimas yra realiai įgyvendintinas. Tik pilnai ir visiškai įvykdžius teismo sprendimą atkuriamą teisinę tvarką, pašalinamos neigiamos teisės pažeidimo padarytos pasekmės ir pasiekiamas teisingumas. Tačiau Europos ir juo labiau viso pasaulio civilinių bylų nagrinėjimo teismuose terminai yra labai skirtingi, pvz., Europoje jie svyruoja nuo šešių mėnesių (pvz., Prancūzijoje, Švedijoje ir Vokietijoje) iki penkerių ir daugiau metų (pvz., Italijoje)⁹. Neabejotina, jog kuo greičiau išnagrinėjama civilinė byla ir kuo skubiau įvykdomas konkrečioje byloje priimtas sprendimas, tuo efektyvesnė yra teisminė gynyba. Kuomet bylos nagrinėjimas užtrunka ilgai, teisminė gynyba efektyvia ir realia gali būti pripažinta tik tokiu atveju, kuomet nepaisant ilgos jos nagrinėjimo trukmės bylos išnagrinėjimo atveju priimtas sprendimas ir pati byla nepraranda savo efektyvumo.

Civilinis procesas paprastai prasideda ieškinio pateikimu teismui, praeina pasirengimo nagrinėjimui, nagrinėjimo stadijas ir baigiasi sprendimo priėmimu ir galiausiai pastarojo įsiteisėjimu. Taigi nuo ieškinio pateikimo teismui iki galutinio sprendimo įsiteisėjimo praeina daug laiko, o ypatingai tuomet, kai teismo sprendimas skundžiamas įstatymų nustatyta tvarka. Taigi nesąžiningas atsakovas, kurio atžvilgiu yra pareikšti

⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-224/2005.

⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-601/2006; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-403/2006; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-354/2006.

⁸ A.DRIUKAS et al., *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras* I dalis bendrosios nuostatos, Vilnius: Justitia, 2004, I t, p. 39 – 40.

⁹ *Ibid.*, p. 65.

atitinkami reikalavimai, gali pasinaudoti tuo ir imtis įvairiausių veiksmų galinčių užkirsti kelią arba apsunkinti būsimo teismo sprendimo įvykdymą. Pavyzdžiui, atsakovas, kuriam pareikštas reikalavimas teisme dėl skolos gražinimo, nesąžiningai pasinaudodamas įstatymų jam suteiktomis teisėmis ir vengdamas skolos gražinimo gali perleisti turtą trečiajam asmeniui, paslėpti ar sunaikinti jį, sukelti skolininko bankrotą.

Aukščiau trumpai aptartos priežastys lemia būtinybę civiliniame procese suteikti teismui teisę taikyti tam tikrą laikinąją teisinę apsaugą (pvz. įpareigojimai, subjektinių teisių suvaržymai ar kt.), kad būtų užtikrintas būsimo teismo sprendimo įvykdymas. Civilinio proceso teisėje aukščiau paminėtą laikinąją apsaugą, konkrečias jos priemonių rūšis, jų taikymą, keitimą ir panaikinimą reglamentuojantis institutas yra vadinamas laikinųjų apsaugos priemonių institutu.

Laikiniųjų apsaugos priemonių tikslas yra išsaugoti teisinę ir (ar) faktinę šalių padėtį iki tol kol ginčas tarp šalių bus išspręstas iš esmės¹⁰.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje taip pat yra apibrėžęs laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslą: „*Ieškinio užtikrinimo priemonės dažniausiai taikomos byloje dalyvaujančių asmenų prašymu siekiant apsaugoti ieškovo ar kitų suinteresuotų asmenų interesus, kad priėmus teismui jiems palankų sprendimą būtų galima jį realiai įvykdyti.*“¹¹. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nors ir su arbitražu susijusioje byloje, taip pat yra pažymėjęs, kad „*Civilinėje teisėje ieškinio užtikrinimo priemonių tikslas – užkirsti kelią skolininkui išvengti skolos mokėjimo, t.y. jų taikymu siekiama, kad šalių finansinė padėtis per visą ginčo nagrinėjimo laiką išliktų tokia, kokia buvo prieš bylos nagrinėjimą arbitraže, ir tai garantuotų galutinio arbitražo sprendimo įvykdymą*“¹². Teisinės bei faktinės padėties status quo tarp šalių išsaugojimas yra pagrindas leidžiantis apsaugoti turtą, iš kurio gali būti vykdomas būsimo teismo sprendimas, leidžiantis užkirsti kelią veiksams, galintiems padaryti ar darantiems žalą, taigi leidžiantis užkirsti kelią nesąžiningam teismo sprendimo įvykdytinumo apsunkinimui.

Jau pati sąvoka „laikinosios apsaugos priemonės“ leidžia išskirti vieną iš pagrindinių šių priemonių požymių – jų laikinumas. Laikinosios apsaugos priemonės yra skiriamos ir taikomos tik esant įstatymo nustatytiems pagrindams ir bet kurioje bylos stadijoje, pasikeitus bylos aplinkybėms, teismo iniciatyva ar vienos iš šalių prašymu, gali būti pakeičiamos ar panaikinamos. Be to, jos gali galioti tik iki teismo sprendimo įsiteisėjimo ar jo vykdymo pradžios.

¹⁰ Europos Teisingumo Teismo 1992 m. kovo 26 d. sprendimas byloje C-261/90, *Mario Reichert, Hans-Heinz Reichert and Ingeborg Kockler v. Dresdner Bank AG*.

¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-518/2004.

¹² Lietuvos Aukščiausiojo teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-145/2002. Teismų praktika Nr. 17: Vilnius, 2002, p. 217-223

Laikinosios apsaugos priemonės nėra naujas Lietuvos civilinio proceso teisės institutas. Nors ir kitais pavadinimais jis buvo žinomas ir tarpukario Lietuvoje (1918 m. – 1940 m.) ir sovietinės okupacijos metais. Tarpukario Lietuvoje laikinųjų apsaugos priemonių institutas buvo vadinamas “ieškinių aptikrinimu”. Apibendrinant Civilinės teisenos įstatymo 590-652³ str. galima išskirti tokias esmines šio instituto ypatybes ir skirtumus nuo naujame Civilinio proceso kodekse įtvirtintų taisyklių:

1. laikinosios apsaugos priemonės negalėjo būti taikomos iki ieškinio pateikimo teismui (Civilinės teisenos įstatymo (toliau tekste – CTĮ) 590 str.),
2. laikinosios apsaugos priemonės taikomos preliminariai įvertinant ieškinio pagrįstumą (CTĮ 591 str.),
3. apsaugos priemonės taikomos tik esant turtiniam ieškiniiui (CTĮ 593 str.),
4. laikinašias apsaugos priemones *ex parte* taikydavo teismo pirmininkas, o kitais atvejais jos buvo taikomos teismo posėdžio metu, t.y. išklausančiam abi šalis (CTĮ 598 str.),
5. buvo numatytos tam tikros taisyklės, kurių teismas turėjo laikytis taikydamas apsaugos priemones ir jas parinkdamas (pvz. jei ieškinio dalykas yra susijęs su nuosavybės teise į daiktą, tai teismas turėjo areštuoti tokį turtą, CTĮ 609 str.)¹³.

Sovietinės okupacijos metais laikinųjų apsaugos priemonių institutas buvo vadinamas “ieškinių užtikrinimu”, o taikomos priemonės “ieškinių užtikrinimo priemonėmis”. Ieškinių užtikrinimo priemonės visais atvejais buvo taikomos *ex parte*. Įstatymas nustatė baigtinį ieškinių užtikrinimo priemonių sąrašą. Ieškinių užtikrinimo priemonių pavadinimas Lietuvos civilinio proceso teisėje egzistavo iki pat naujo Civilinio proceso kodekso įsigaliojimo. Tačiau nuo 2001 m. liepos 1 d. greta ieškinių užtikrinimo sąvokos buvo įtvirtinta laikinųjų apsaugos priemonių sąvoka ir 1964 m. CPK dvyliktasis skirsnis pavadintas “ieškinių užtikrinimo ir laikinosios apsaugos priemonės”. Tokia dviguba sąvoka įnešė tam tikrų neaiškumų ir buvo galima manyti, kad Lietuvos civilinio proceso teisėje egzistuoja ir ieškinių užtikrinimo priemonės ir laikinosios apsaugos priemonės. Tačiau šių institutų tikslai, turinys, taikymo tvarka iš esmės nesiskyrė¹⁴. Naujas Civilinio proceso kodeksas įvedė vieningą laikinųjų apsaugos priemonių sąvoką.

¹³ BUTKYS Č. *Civilinės teisenos įstatymas: su visais pakeitimais ir papildymais ir su vyr. tribunolo bei rusų senato aiškinimais*. Kaunas: 1938, p. 367-383.

¹⁴ Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002-01-17 d. konsultacija Nr. A3-53//Teismų praktika Nr. 16. – V., psl. 371-372.

Civilinio proceso teisės normų taikymui ir aiškinimui žymią įtaką turi civilinio proceso teisės principai išreiškiantys proceso esmę ir esantys visos teisės šakos plėtros bazė. Tačiau kai kurių principų taikymas laikinųjų apsaugos priemonių institute yra ribotas. Visų pirma, tiek Lietuvoje, tiek pasaulinėje praktikoje yra įprasta, kad klausimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo yra nagrinėjamas rašytinio proceso tvarka. Tokiu būdu siekiant užtikrinti laikinųjų apsaugos priemonių efektyvumą, operatyvų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimo išnagrinėjimą, apriojamas žodiškumo principo taikymas. Analogiška situacija yra ir su teisės būti išklausytam principu (*audiatur et altera pars*), nes teismas turi teisę skirti laikinąsias apsaugos priemones ir neinformavęs apie tai kitos šalies. Minėtais ribojimais siekiama maksimaliai užtikrinti laikinųjų apsaugos priemonių efektyvumą ir proceso koncentruotumą.

Kiekvienas teisės institutas, tame tarpe ir laikinųjų apsaugos priemonių institutas turi būti nagrinėjamas ir tiriamas atsižvelgiant į jo konkrečią vietą konkrečios teisės šakos, šiuo atveju civilinio proceso teisės, sistemoje. 1964 m. LR Civilinio proceso kodekse¹⁵ (toliau tekste – 1964 m. CPK) ieškinio užtikrinimo priemonių institutas buvo įtvirtintas antrajame skyriuje (“Procesas pirmos instancijos teisme”). Iš to darytina išvada, jog tuomet šis institutas buvo laikytas kaip civilinio proceso teisės ypatingosios dalies institutas. Tačiau pastarasis šio instituto patalpinimas į antrąjį skyrį niekaip nesiderino su 1964 m. CPK 155 str., kuris įtvirtino, jog ieškinio užtikrinimo priemonės galima taikyti bet kurioje bylos nagrinėjimo stadijoje. Pastaroji nuostata reiškia, kad ir 1964 m. CPK įtvirtintas ieškinio užtikrinimo institutas priskirtinas ne ypatingajai daliai, bet bendrajai daliai reguliuojančiai bendrus visam procesui klausimus. Be to, 2002 m. LR Civilinio proceso kodekse (toliau tekste – CPK) laikinąsias apsaugos priemones tam tikrais atvejais leidžia taikyti ir iki bylos iškėlimo teisme. CPK laikinųjų apsaugos priemonių institutas perkeltas į bendrąją dalį – laikinųjų apsaugos priemonių institutas patalpintas į CPK XI skyriaus penktąjį skirsnį. Toks įstatymo leidėjo sprendimas vertintinas kaip logiškas ir pagrįstas.

Laikinųjų apsaugos priemonių institutas tiek Lietuvoje, tiek užsienio valstybių civiliniame procese yra paprastai reglamentuojamas Civilinio proceso kodekse.

Apibendrinant aukščiau išdėstytą ir prieš pereinant prie detalaus konkrečių laikinųjų apsaugos priemonių instituto klausimų analizavimo, verta pateikti šio instituto apibrėžimą, kuris reikalingas apibrėžiant šio darbo objektą ir leistų tinkamai pasiekti šio darbo tikslus:

laikinosios apsaugos priemonės – tai teismo procesą reglamentuojančių taisyklių nustatyta tvarka teismo skiriamos laikinosios teisinės apsaugos priemonės, siekiant

---

¹⁵ Valstybės žinios, 1964, Nr. 19-139.

išlaikyti ar atkurti teisinę ir / ar faktinę šalių padėtį ir tokiu būdu užtikrini būsimo teismo sprendimo efektyvų ir realų įvykdymą.

1.2. Laikinių apsaugos priemonių rūšys ir jų parinkimas

CPK 145 str. 1 dalyje įtvirtintas laikinių apsaugos priemonių sąrašas, pažymėtina, jog laikinių apsaugos priemonių taikymo ypatumai, rūšys ir jų įgyvendinimo specifika gali būti numatyti ir kituose teisės aktuose, tarp jų paminėtini: Civilinis kodeksas (toliau – CK), Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas¹⁶, Viešųjų pirkimų įstatymas¹⁷, Įmonių bankroto įstatymas¹⁸, Įmonių restruktūrizavimo įstatymas¹⁹, Komercinio arbitražo įstatymas²⁰, Dizaino įstatymas²¹, Prekių ženklų įstatymas²², Sprendimų vykdymo instrukcija²³ ir kt.

Siekiant aukščiau nurodytų šio darbo tikslų ir laikantis darbo apimčiai keliamų reikalavimų, žemiau aptariama laikinių apsaugos priemonių įtvirtintų CPK specifika, jų taikymo, keitimo, panaikinimo ypatybės.

Tinkamas konkrečios laikinosios apsaugos priemonės rūšies parinkimas yra itin svarbus laikinių apsaugos priemonių taikymo etapas. Viena vertus teismas privalo taikyti tokias apsaugos priemones, kurios kiek įmanoma labiau apsaugotų būsimą teismo sprendimą, užkirstų kelią galimiems nesąžiningiems ir neteisėtiems atsakovo veiksams. Antra vertus, kiekviena laikinosios apsaugos priemonė varžo atsakovo teises. Taigi parenkant konkrečią apsaugos priemonę teismas turi būti atidus, atsižvelgti į abiejų šalių, tame tarpe ir trečiųjų asmenų interesus, privalo užtikrinti šalių lygiateisiškumą ir interesų pusiausvyrą, pvz., Lietuvos apeliacinis teismas 2006-10-30 byloje Nr. 2-639/2006 pasisakė: „*Sprendžiant klausimą dėl laikinosios apsaugos priemonės parinkimo, turi būti atsižvelgiama į faktines bylos aplinkybes ir vadovaujamasi teisingumo, ekonomiškumo principais, ieškoma ieškovo ir atsakovo interesų pusiausvyros*“²⁴.

CPK 145 str. 2 d. nustato, kad teismas parinkdamas konkrečią apsaugos priemonę turi vadovautis ekonomiškumo principu. Pats ekonomiškumo principas reiškia, kad kilęs tarp šalių ginčas turi būti išspręstas per protingai greičiausią laiką ir koncentruotu procesu, proceso

¹⁶ Valstybės žinios 2003, Nr. 28-1125.

¹⁷ Valstybės žinios 2006, Nr. 4 – 102.

¹⁸ Valstybės žinios 2001, Nr. 31 – 1010.

¹⁹ Valstybės žinios 2001, Nr. 31 – 1010.

²⁰ Valstybės žinios 1996, Nr. 39 – 961.

²¹ Valstybės žinios 2002, Nr. 112 – 4980.

²² Valstybės žinios 2000, Nr. 92 – 2844.

²³ Valstybės žinios 2005, Nr. 130 – 4682.

²⁴ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-639/2006

metu neturi būti išaldomas rinkos kapitalas, procesas neturi trukdyti normalios rinkos ekonomikos raidos ir tendencijų, procesas turi būti pigus²⁵. Ekonomiškumo principo įtvirtinimu įstatymo leidėjas siekė užtikrinti, kad pritaikius laikinąsias apsaugos priemones nebūtų sutrikdyta įprastinė gamybinė ūkinė asmens, ypač juridinio, veikla²⁶. Lietuvos Apeliacinis teismas savo praktikoje yra ne kartą konstatavęs ekonomiškumo principo svarbą, pvz.: „*Laikinosios apsaugos priemonės parenkamos vadovaujantis ekonomiškumo principu. Taigi procesinės teisės normos reikalauja išlaikyti šalių interesų pusiausvyrą ir draudžia suvaržyti vienos šalies teises daugiau nei būtina tikslui pasiekti*”.²⁷

Su ekonomiškumo principu betarpiškai siejasi kitas itin reikšmingas proporcingumo civiliniame procese principas. Proporciumo principas nustato reikalavimą, kad teismas turi parinkti tokias laikinąsias apsaugos priemones, kurios būtų proporcingos jų taikymu siekiamam tikslui²⁸. Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, kad „*Proporciumo principas (CK 1.2 str.) reikalauja, jog užtikrindamas būsimo sprendimo įvykdymą, teismas, parinktų tokias ieškinio užtikrinimo priemones, kurios kiek įmanoma mažiau varžytų atsakovo teises, tačiau tuo pačiu efektyviausiu būdu garantuotų ieškovui jo naudai priimto sprendimo realų įvykdymą*”²⁹. Proporciumo principo taikymas parenkant laikinąsias apsaugos priemones yra akcentuojamas ir 2004 m. Amerikos Teisės Instituto ir UNIDROIT parengtų ir 2006 m. pirmą kartą oficialiai išleistų Tarptautinio civilinio proceso principų³⁰ 8.1. punkte: „*Laikinosios apsaugos priemonės taikomos laikantis proporciumo*“.³¹

Aukščiau aptarti principai lemia ne tik tam tikrą laisvę bet ir tam tikrus ribojimus teismui taikančiam apsaugos priemones. Pavyzdžiui, pačiame CPK įtvirtinta, jog teismo parenkamų priemonių bendra suma neturi būti didesnė už ieškinio sumą (CPK 145 str. 2 d.). Ieškinio suma yra nurodoma ieškovo pateikiamame ieškinyje. Pažymėtina, jog šiuo atveju, autoriaus manymu, į ieškinio sumą turėtų būti įskaičiuotinos ir ieškovo jau patirtos bylinėjimosi išlaidos (pvz. žyminis mokestis), pastarosios išlaidos ieškovo ieškinį patenkinus CPK nustatyta tvarka ir dydžiais taip pat būtų priteistos iš atsakovo, todėl tik įskaičiavus bylinėjimosi išlaidas galima realiai užtikrinti visišką būsimo teismo sprendimo įvykdymą.

Teismų praktikoje susiformavo ir įsitvirtino ir kitokie konkretūs laikinųjų apsaugos priemonių parinkimo principai, pvz., visų pirma laikinosios apsaugos priemonės yra

²⁵ V NEKROŠIUS, Vytautas. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės*. Vilnius: 2002, p. 53.

²⁶ Cit. op. 8, p. 337.

²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-356/2006

²⁸ BAKANAS, A; et al. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. Pirmoji dalis. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2004, p. 66.

²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-113/2002

³⁰ SCHAEFER J. K. et al. *Principles of Transnational Civil Procedure*. New York: Cambridge University Press, 2006

³¹ “Provisional measures are governed by the principle of proportionality”.

taikytinos atsakovo nekilnojamo ar kilnojamo turto atžvilgiu³². Atsakovo teisė disponuoti pinigineis lėšomis, esančiomis bankų ar kitų kredito įstaigų sąskaitose, gali būti ribojama tik jei nėra kito turto. Pastarąją savo poziciją teismai pagrindžia tuo, kad uždraudimas disponuoti pinigineis lėšomis gali paralyžiuoti atsakovo (ypač juridinio asmens) ūkinę-komercinę veiklą, gali įvykti, jog atsakovas netektų apyvartinių lėšų, negalėtų atsiskaityti su darbuotojais, atlikti einamųjų mokėjimų, atsiskaityti su kreditoriais ir t.t. Atsakovas – fizinis asmuo – gali netekti teisės naudoti savo pinigines lėšas net minimaliems savo gyvenimo poreikiams tenkinti³³.

Laikinosios apsaugos priemonės asmeniui, kurio naudai jos taikomos nesuteikia pirmumo teisės prieš kitus kreditorius, todėl parenkant apsaugos priemones būtina atsižvelgti į turtą, kurio atžvilgiu jos taikomas³⁴ (kilnojamas daiktas gali būti įkeistas, nekilnojamam daiktui gali būti nustatyta hipoteka, skolininkui gali būti keliama bankroto byla ir pan.). Kadangi asmenys, kurių naudai nustatytas įkeitimas (hipoteka) turi pirmumo teisę išieškoti iš įkeisto turto, tokiais atvejais teismas turėtų visų pirma taikyti laikinąsias apsaugos priemones nesuvaržyto turto atžvilgiu. Tais atvejais, kuomet nesuvaržyto turto nėra arba jo neužtenkant tam, kad ieškinys būtų užtikrintas laikinosiomis apsaugos priemonėmis, teismas turi teisę areštuoti ir didesnės vertės turtą, nei ieškinio suma, nes tik realizavus (pardavus) kitam kreditoriui įkeistą turtą paaiškėtų, kokia gautų lėšų dalis gali tekti ieškovui, kurio kreditorinis reikalavimas nėra užtikrintas įkeitimu³⁵. Parinkdamas konkrečias laikinosios apsaugos priemones ir nustatydamas jų mastą teismas turėtų atsižvelgti ir į kitas su turtu, kuriam taikomos apsaugos priemonės, susijusias aplinkybes (pvz. vykstantys ginčai dėl areštuotino turto nuosavybės³⁶, jau esami apribojimai ir areštai taikomi areštuotinam turtui³⁷ ir pan.).

CPK nenustato konkrečių bendrųjų taisyklių dėl laikinųjų apsaugos priemonių parinkimo konkrečių kategorijų bylose. Pažymėtina, kad tarpukario Lietuvoje civilinio proceso teisė nustatė, kad ieškiniai dėl nuosavybės teisės į kilnojamą ar nekilnojamą turtą yra užtikrinami areštuojant kilnojamą turtą arba padarant įrašą viešame registre dėl draudimo perleisti nuosavybės teisę į nekilnojamą turtą (CTĮ 609 str.). Ši taisyklė galėtų būti taikoma ir šiuo metu, nes kilus ginčui dėl nuosavybės teisių į tam tikrą turtą, pastarojo turto areštas yra pati veiksmingiausia apsaugos priemonė. Žinoma, šiuo atveju itin efektyvi priemonė gali būti ir turto administratoriaus skyrimas.

³² Pvz., Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-240/2006

³³ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėse bylose Nr. 2-60/2003, 2-37/2003, Nr. 2-418/2005

³⁴ Pvz., Lietuvos Aukščiausiojo teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-552/2004

³⁵ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-57/2002

³⁶ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-113/2002

³⁷ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-36/2005

CPK laikinųjų apsaugos priemonių rūšių sąrašas, palyginti su 1964 m. CPK, yra žymiai praplėstas. Pastarasis CPK pasikeitimas vertintinas kaip pozityvus reiškinys, leidžiantis teismui geriau įgyvendinti CPK tikslus, kurie keliami laikinųjų apsaugos priemonių institutui. Be to, pastarojo pasikeitimo dėka teismui suteikiamos platesnės galimybės parinkti tokią apsaugos priemonės rūšį, kuri labiausiai tiktų užtikrinant ginčo, kilusio tarp šalių, laikinąją teisinę apsaugą.

Toliau darbe detaliau aptariamos atskiros laikinųjų apsaugos priemonių rūšys, jų taikymo specifika ir praktinis jų taikymas.

Atsakovo nekilnojamo daikto areštas (CPK 145 str. 1 d. 1 p.) Nekilnojamojo turto areštas yra priverstinis nuosavybės teisės į nekilnojamąjį skolininko turtą arba šios teisės atskirų sudėtinių dalių – valdymo, naudojimosi ar disponavimo – laikinas uždraudimas ar apribojimas (CPK 675 str. 1 d.). Vykdydamas teismo (teisėjo) nutartį areštuoti turtą, antstolis sudaro areštuojamo turto aprašą CPK 677 straipsnyje nustatyta tvarka. Ši laikinosios apsaugos priemonė yra pati populiariausia priemonė, kuri paprastai taikoma turtiniuose ginčiuose³⁸, ypač bylose vykstančiose pagal ieškinius dėl skolos priteisimo. Vis tik ši priemonė gali būti taikoma ir kitokio pobūdžio bylose, pvz., bylose vykstančiose pagal ieškinius dėl pripažinimo (tame tarpe, pagal ieškinį dėl sandorio, kurio perleistas turtas, pripažinimo negaliojančiu)³⁹.

Pažymėtina, kad taikant šią priemonę galima areštuoti tik atsakovo (skolininko) turtą⁴⁰, tačiau tai nereiškia, kad negali būti areštuotas išnuomotas, suteiktas panaudai ar kitaip suvaržytas nekilnojamas turtas⁴¹. Kita vertus, teismas prieš areštuodamas kilnojamojo daikto įkeitimu ar hipoteka suvaržytą turtą turėtų įvertinti ar tokio turto areštas gali realiai užtikrinti būsimo teismo sprendimo efektyvų įvykdymą, nes išieškojimas iš tokiu būdu suvaržytą turtą yra apsunkintas (pvz., išieškojimas iš hipoteka suvaržyto turto galimas tik hipotekos kreditoriaus sutikimu) (CPK 746 str. 3 d.).

Irašas viešame registre dėl nuosavybės teisės perleidimo draudimo (CPK 145 str. 1 d. 2 p.).

Nuosavybės teisė yra teisė, kurios pagrindu savininkas savo nuožiūra gali, nepažeisdamas įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti. Remiantis CK ketvirtosios knygos nuostatomis, nuosavybės teisės objektais gali būti tiek daiktai, tiek kitas turtas. CPK 145 str. 1 d. 1 ir 3 p. teismui suteikia teisę areštuoti kilnojamojį ar nekilnojamojį turtą ir turtines teises. Areštuojant turtą teismas

---

³⁸ *Cit. op.* 8, p. 333.

³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo nutartys civilinėse bylose Nr. 2-652/2006; Nr. 2-65/2002

⁴⁰ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-563/2006

⁴¹ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-578/2006

tuo pačiu gali uždrausti perleisti nuosavybės teisę į turtą, kurio atžvilgiu taikoma laikinoji apsaugos priemonė. Nutartis dėl turto arešto taikymo yra įregistruojama viešame registre, konkrečiai – turto arešto aktų registre. Įregistravus turto, kuris yra registruotinas viename iš valstybės registru, areštą turto arešto aktų registre, pastarojo registro duomenų bazės tvarkymo įstaiga turi pareigą per 8 val. apie tai informuoti atitinkamą valstybės registrą, kuriame turtas yra įregistruotas⁴². Atitinkamas registras gavęs tokio pobūdžio duomenis viešame registre padaro žymą apie turto areštą. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, darytina išvada, kad jokio tikslingumo savarankiškai taikyti CPK 145 str. 1 d. 2 p. numatytą apsaugos priemonę nėra, nes areštavus turtą, t.y. uždraudus perleisti nuosavybės teisę į jį, įrašai viešuose registruose yra atliekami įstatymų nustatyta tvarka. Atkreiptinas dėmesys, kad įrašas viešame registre apie draudimą perleisti nuosavybę, kaip savarankiška laikinosios apsaugos priemonė įtvirtinta ir Latvijos Civilinio proceso įstatymo (latv. *Civilprocesa likums*) 139 str. 1 d. 2 p., tačiau Latvijos Respublikos Civilinio proceso įstatymo 139 str. nenumato galimybės areštuoti nekilnojamąjį turtą, todėl įrašo viešame registre, kaip savarankiškos apsaugos priemonės egzistavimas, yra pagrįstas. Pažymėtina, kad tarpukario Lietuvos teismams taip pat nebuvo suteikiama teisė areštuoti nekilnojamo turto, tačiau buvo “dedamas” draudimas nekilnojamam turtui, pastarasis draudimas buvo įrašomas į atitinkamus registrus (CTĮ 602 str., 616-623 str.). Kadangi Lietuvos CPK, kaip atskirą laikinosios apsaugos priemonę leidžia taikyti ir nekilnojamo turto areštą, įrašo viešame registre, kaip savarankiškos apsaugos priemonės, išskyrimas Lietuvos Respublikoje neturi prasmės.

Tikėtina, jog dėl aukščiau aptariamų priežasčių, pastaroji laikinoji apsaugos priemonė yra pakankamai retai taikoma⁴³.

Kilnojamųjų daiktų, piniginių lėšų ar turtinių teisių, priklausančių atsakovui ir esančių pas atsakovą arba trečiuosius asmenis, areštas (CPK 145 str. 1 d. 3 p.). Kilnojamųjų daiktų ar piniginių lėšų areštas greta nekilnojamojo turto arešto yra viena populiariausių laikinosios apsaugos priemonių. Paprastai ši laikinoji apsaugos priemonė taikoma, kai atsakovas (skolininkas) neturi nekilnojamo turto arba jo nepakanka tam, kad būtų apsaugotas būsimas teismo sprendimas⁴⁴. Be to, taikant ją nėra svarbu pas ką yra atsakovui nuosavybės teise priklausantis turtas, nes areštuotas gali būti ir kitiems asmenims valdyti ir (arba) naudotis perduotas turtas. Pažymėtina, jog teisės doktrinoje išreiškiama nuomonė, jog ši laikinoji apsaugos priemonė taikytina daiktams, kurių įgijimo ir perleidimo

---

⁴² Turto arešto aktų registro įstatymo 15 str. 1 d. Valstybės žinios, 1999, Nr. 101-2897. 2002-03-05 Vyriausybės nutarimo “Dėl turto arešto aktų registro nuostatų patvirtinimo” 44 p. Valstybės žinios, 2002, Nr. 26-924.

⁴³ Pvz., Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėse bylose Nr. 2-405/2005; Nr. 2-264/2003.

⁴⁴ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-579/2006

pagrindai nėra registruojami viešajame registre⁴⁵, manytume, jog tokia pozicija bandoma pagrįsti įrašo viešame registre dėl nuosavybės teisės perleidimo draudimo, kaip savarankiškos laikinosios apsaugos priemonės egzistavimą.

Tiek nekilnojamo, tiek ir kilnojamo turto bei piniginių lėšų areštas buvo žinomas jau ir 1964 m. CPK⁴⁶. Naujasis CPK numato ir kokybiškai naują arešto rūšį – turtinių teisių areštą. Tai iš esmės nauja sąvoka CPK. Turtinės teisės – tai tokios teisės, kurios turi tam tikrą ekonominę reikšmę ir gali būti išreikštos pinigais⁴⁷, teismai, pvz., turtine teise yra pripažinę ir teisę lengvatinėmis sąlygomis privatizuoti butą⁴⁸. Turtinės teisės paprastai yra skirstomos į daiktines turtines teises (nuosavybės teisė, valdymas, hipoteka ir kt.) ir asmenines turtines teises, kurios, savo ruožtu, dar gali būti skirstomos į kylančias iš prievolių teisinių santykių ir intelektinės veiklos rezultatų⁴⁹. Turtinės teisės suteikia teisę asmeniui reikalauti, kad kitas asmuo atliktų jo naudai tam tikrą veiksmą ar susilaikytų nuo jo, o pastarieji asmenys privalo juos atlikti arba nuo jų susilaikyti. Taigi tam tikrų turtinių teisių areštas šiuo atveju reikštų atsakovo turtinių teisių apribojimą ar uždraudimą jomis naudotis (pvz. draudimas reikalauti iš nuomininko mokėti nuompinigius, draudimas reikalauti apmokėti vekselį ar čekį, draudimas reikalauti apmokėti už parduotas prekes, draudimas perleisti turtines teises kylančias iš nuomos, rangos, frančizės, kitų sutarčių ar įstatymų (pvz. akcijų ir kitų vertybinių popierių suteikiamos turtinės teisės)⁵⁰). Areštuodamas turtines teises teismas pakeičia daiktinių ar asmeninių turtinių prievolių turinį, todėl ypatingai svarbu, kad areštuodamas turtines teises teismas tiksliai nurodytų turtinių teisių arešto mastą bei arešto įvykdymo tvarką bei būdus (pvz. nurodyti kam ir kaip turi būti įvykdyta prievolė sumokėti pinigus pagal nuomos, pirkimo-pardavimo sutartį, vekselį ar kt. pagrindu ir pan.), taip pat nedelsiant praneštų apie turtinių teisių areštą tiems asmenims su kuriais tos turtinės teisės yra susijusios (pvz. asmenys turintys įvykdyti tam tikrą prievolę). Teismas taikydamas turtinių teisių, suteikiančių reikalavimo teisę į tam tikras pinigines lėšas, areštą turėtų nurodyti, jog asmuo, turintis pareigą mokėti pinigus, juos sumokėtų į specialią teismo ar antstolio sąskaitą, tokiu atveju, teismui išsprendus ginčą ir patenkinus ieškinį, ieškovas įgytų teisę išieškoti iš piniginių lėšų, esančių specialioje sąskaitoje. Teismui ieškinį atmetus pinigai būtų gražinami atsakovui.

Kaip minėta aukščiau, daugelis turtinių teisių gali būti lengvai išreikštos pinigine išraiška, todėl turtinių teisių areštas gali būti efektyvi priemonė užtikrinant būsimą ieškovui

⁴⁵ *Cit. op.* 8, p. 334-335 p.

⁴⁶ *Cit. op.* 13, 156 str. 1 d. 1 p.

⁴⁷ MIKELĖNAS, Valentinas. *Prievolių teisė. Pirmoji dalis*. Vilnius: 2002, p. 75-79.

⁴⁸ P.vz., Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-60/2007.

⁴⁹ *Cit. op.* 26, p. 234.

⁵⁰ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-312/2004

palankų teismo sprendimą, Lietuvos teismų praktikoje kol kas dažniausiai areštuojamos akcijų suteikiamos turtinės teisės⁵¹.

Teisės doktrinoje ir praktikoje dažnai keliamas klausimas, ar turto areštas riboja areštuoto turto savininko neturtines teises, kylančias iš areštuoto turto (pvz. akcininkų neturtinės teisės kylančios iš akcijų valdymo nuosavybės teise). Remiantis turto arešto sąvoka, kuri yra įtvirtinta CPK 675 str. 1 d. ir pateikta aukščiau šiame darbe, darytina išvada, kad turto areštas nedaro jokios įtakos turto savininko neturtinėms teisėms. Pastaroji išvada darytina remiantis tuo, jog turto arešto sąvokoje minimi tik turtinių teisių (nuosavybės teisės ar atskirų jos dalių) ribojimai. Šią poziciją patvirtina ir aktuali Lietuvos Respublikos teismų praktika⁵². Teisės doktrina šiai nuomonei taip pat pritaria⁵³. Tačiau tam tikrais atvejais skolinkas, kurio turto atžvilgiu yra taikomas areštas, gali turėti tokias neturtines teises, kurių nesąžiningas panaudojimas gali iš esmės sumažinti areštuoto turto vertę ir tokiu būdu apsunkinti būsimo teismo sprendimo vykdymą, padaryti žalos tretiesiems asmenims, padėti nesąžiningam asmeniui išvengti atsakomybės. Pavyzdžiui, asmuo kontroliuojantis daugiau kaip 50 procentų bendrovės akcijų paketą įstatymų nustatyta tvarka gali inicijuoti bendrovės turto perleidimą, ar kitaip esmingai įtakoti įmonės ūkinę-komercinę veiklą. Taikoma laikinoji apsaugos priemonė gali tapti neveiksminga ir nepasiekti jai keliamų tikslų, kuomet dėl nesąžiningų atsakovo veiksmų gali žymiai kristi akcijų vertė, taigi teismas areštuodamas turtą, kuris suteikia jo savininkui tam tikras neturtines teises, privalo įvertinti ar naudojimasis neturtinėmis teisėmis gali padaryti įtaką areštuotam turtui. Paaiškėjus, jog yra reali tokio pobūdžio grėsmė teismas turėtų taikyti papildomas laikinosios apsaugos priemones uždraudžiant turto savininkui tam tikru būdu naudotis neturtinėmis teisėmis⁵⁴.

Pažymėtina, kad turto arešto taikymo atvejais, teismas nutartimi, kuria taiko areštą, turi išspręsti ir to turto saugojimo, valdymo bei naudojimo klausimus. Tame tarpe, teismas turėtų paskirti areštuojamo turto saugotoją. Areštuotas turtas dažniausiai paliekamas valdyti asmeniui, pas kurį areštuojamas turtas yra jo areštavimo metu, tačiau areštuotas turtas gali būti perduodamas ir kitam asmeniui ar pačiam ieškovui⁵⁵. Remiantis CPK 148 straipsnio 4 d. 10 p. nuostata, turto arešto taikymo atvejais nutartyje dėl laikinųjų apsaugos priemonių nurodomas turto saugotojas ar administratorius tada, kai jį skiria teismas. Teismų praktika, suformulavo taisyklę, jog: „*Tuo atveju, kai areštuotas turtas paliekamas naudotis*

⁵¹ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėse bylose Nr. 2-337/2006; Nr. 2-433/2004

⁵² Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-337/2006

⁵³ VIŠINSKIS, V. Išieškojimo nukreipimas į vertybinius popierius. *Jurisprudencija*. Vilnius: 2001, Nr. 23(15), p. 196.

⁵⁴ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-234/2004

⁵⁵ *Cit. op.* 8, psl. 335

savininkui, teismas neprivalo skirti jo saugotojo ar administratoriaus.“⁵⁶ Pažymėtina, kad, kai turto areštas taikomas ankstyvoje bylos stadijoje, teismas gali neturėti pakankamai duomenų apie turtą, kad galėtų tinkamai išspręsti turto saugotojo paskyrimo klausimą. Tokiais atvejais teismas turto saugojimo klausimą turėtų pavesti išspręsti antstoliui, kuris areštuoto turto saugojimo klausimą išsprendžia vadovaudamasis CPK 683 str., pastarąją poziciją patvirtina ir Lietuvos apeliacinio teismo praktika⁵⁷.

Taikydamas turto areštą teismas turėtų tiksliai nurodyti turto arešto mastą bei būdą, t.y. nurodyti ar ribojama visa nuosavybė ir iš jos kylančios teisės ar tik atskiros sudėtinės jos dalys, pvz., jeigu areštuojamos kredito įstaigose esančios piniginės lėšos, turi būti nurodyta kokias operacijas su tomis lėšomis ir kokiomis apimtimis galima atlikinėti (pvz. mokėti darbuotojams darbo užmokestį, einamuosius mokesčius, daryti kitas būtinas išlaidas⁵⁸). Atkreiptinas dėmesys, kad areštuojant nekilnojamą turtą nėra jokios būtinybės uždrausti skolininkui naudotis ir valdyti areštuojamą turtą⁵⁹. Visiškas nuosavybės teisės apribojimas gali pažeisti skolininko teises ir interesus, paralyžiuoti jo ūkinę-komercinę veiklą, pažeisti šalių proporcingumo principą. Kita vertus, areštuojant kilnojamą turtą svarstytinas ir to turto perdavimas saugoti ieškovui ar turto administratoriui, nes kilnojamas turtas yra mobilus, jis gali būti greitai paslėptas, sunaikintas, perleistas tretiesiems asmenims. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog areštuotas gali būti tik skolininkui (atsakovo) nuosavybės teisės priklausantis turtas. Šios pozicijos laikosi ir teismų praktika, Lietuvos apeliacinis teismas civilinėje byloje Nr. 2-113/2002 nurodė, kad: *“Turtinio pobūdžio bylose atsakovui priklausančio turto areštas yra dažniausiai taikoma efektyvi ieškinio užtikrinimo priemonė, kadangi patenkinus ieškinį yra galimas išieškojimo nukreipimas į areštuotą turtą. Dėl šių priežasčių CPK 156 str. leidžia tik atsakovui priklausančio turto areštą, nes areštavus kito asmens turtą, nebūtų pasiekiamas CPK 155 str. 1 d. nurodomas tikslas, t.y. išieškojimo nukreipimas į tokį turtą nebūtų įmanomas, o tuo pačiu nebūtų užtikrinamas būsimo teismo sprendimo įvykdymas. Be to, areštavus ne atsakovui, o trečiajam asmeniui priklausantį turtą ar pinigines lėšas, nepagrįstai būtų pažeidžiamos turto savininko teisės, kadangi šis asmuo nėra šalių materialinių teisinių santykių dalyviu, o tuo pačiu ir teisme nagrinėjamo ginčo šalimi.”*⁶⁰

Tais atvejais, kai yra laikinai apribojamos nuosavybės teisės į daiktą, priklausantį bendrosios nuosavybės teise, gali būti areštuota tik asmeniui, kuriam taikomos laikinosios apsaugos priemonės, priklausanti turto dalis. Tuomet, kai turto dalis bendrojoje nuosavybėje

⁵⁶ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-545/2006

⁵⁷ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-384/2005

⁵⁸ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-10/2002

⁵⁹ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-41/2002

⁶⁰ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-113/2002

nenustatyta, laikinai, kol bus nustatyta šio asmens turto dalis bendrojoje nuosavybėje, gali būti areštuotas visas turtas (CPK 145 str. 5 d.)⁶¹. Nors CPK nenustato, kuris asmuo turi teisę inicijuoti bendrąją nuosavybę esančio turto padalijimą, teigtina, jog remiantis CK 4.80 str. 1 d. ir 4.90 str. 1 d. tokią teisę turi kiekvienas bendraturtis, be to, CK 4.80 str. 3 d. ir 4.90 str. 3 d. nustato, kad bendraturčio kreditorius turi teisę reikalauti atidalyti skolininko dalį, kad būtų galima iš jos išieškoti. Kreditoriumi laikomas asmuo, kuris turi reikalavimo teisę į skolininką. Teisės praktikoje laikomasi pozicijos, jog teismas, asmeniui, prašančiam taikyti laikinąsias apsaugos priemones, gali pasiūlyti kreiptis į teismą su prašymu nustatyti atsakovo turto dalį⁶². Pažymėtina, jog antstolis vykdamas teismo nutartį areštuoti turtą neturi teisės inicijuoti bendrosios nuosavybės padalinimo (CPK 667 str. 1 d.).

Tais atvejais, kai areštuojamos apyvartoje esančios prekės, žaliavos, pusgaminiai, pagaminta produkcija, turto valdytojas turi teisę keisti šio turto sudėtį ir formą tik tuo atveju, jei nemažės jų bendra vertė ir jei teismo nutartyje nėra nustatyta kitaip (CPK 145 str. 7 d.). Pvz., Lietuvos apeliacinis teismas 2005 m. spalio 20 d. nutartyje konstatavo: „*Teisėjų kolegija pastebi, jog prašoma areštuoti žaliavas, tai yra atsakovo gamybinėje veikloje tiesiogiai naudojamą turtą. Tokiu atveju areštas nereiškia konkrečių daiktų arešto, nes tai yra tam tikros masės turto areštas. Pažymėtina tai, jog atsižvelgiant į šio turto paskirtį, valdytojas turi teisę keisti šio turto sudėtį, formą, tačiau negali mažinti jos bendros vertės. Taigi tokiu atveju areštuoto turto vertė išlieka nepakitusi ir atsakovui netrukdomai vykdamas savo gamybinę veiklą.*“⁶³

CPK 145 str. 8 d. įtvirtina nuostatą, jog asmuo, kurio turtas areštuotas, atsako už nustatytą apribojimų pažeidimą nuo nutarties areštuoti turtą paskelbimo jam momento, o nesant galimybės paskelbti, taip pat ir tais atvejais, kai nutartis dėl laikinosios apsaugos priemonės priimama šiam asmeniui nedalyvaujant, – nuo nutarties įregistravimo turto arešto aktų registre momento. Pastaroji nuostata atitinka Turto arešto registro įstatymo 4 str. 1 d., kurioje įtvirtinta analogiška taisyklė. Todėl nuo nutarties įregistravimo turto arešto aktų registre momento tretieji asmenys neturi teisės teigti, jog jiems nežinomas turto arešto faktas⁶⁴.

Kaip jau buvo minėta aukščiau galima areštuoti tiek kilnojamąjį, tiek nekilnojamąjį turtą, tačiau negali būti areštuotas fizinio asmens turtas, į kurį negali būti nukreiptas išieškojimas (CPK 668 str. 1-3 d.). CPK 668 str. 4 d. nustato, kad vykdamas išieškojimą iš valstybės, savivaldybės ar biudžetinių įstaigų, išieškojimas gali būti nukreipiamas tik į joms

⁶¹ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-211/2006

⁶² *Cit. op.* 8, psl. 339

⁶³ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-541/2005

⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-610/2005

priklausančias pinigines lėšas. Darytina išvada, kad areštuoti valstybės, savivaldybių ar biudžetinių įstaigų turto išskyrus joms priklausančias pinigines lėšas negalima. Kita vertus, valstybių, savivaldybių, biudžetinių įstaigų finansavimas, finansinių lėšų naudojimas yra nustatomas įstatymais⁶⁵ ir kitais teisės aktais⁶⁶. Taigi valstybės, savivaldybių ir biudžetinių įstaigų finansavimas yra garantuotas įstatymu ir šiuo atveju negali būti grėsmės būsimam teismo sprendimui, todėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymas valstybės, savivaldybių ar biudžetinių įstaigų atžvilgiu apskritai yra netikslingas. Šios nuostatos laikosi ir teismų praktika⁶⁷.

Pažymėtina, kad kai kuriose užsienio valstybėse nustatyti turto arešto, kaip laikinosios apsaugos priemonės, taikymo apribojimai. Pavyzdžiui, Prancūzijoje draudžiama areštuoti automobilį. Pastaroji nuostata yra grindžiama tuo, kad šiuolaikiniam žmogui automobilis yra būtina priemonė ir automobilio areštas reikštų konstitucinės asmens judėjimo laisvės nepagrįstą suvaržymą⁶⁸.

Atsakovui priklausančio daikto sulaikymas (CPK 145 str. 1 d. 4 p.). Daikto sulaikymas yra viena iš kreditoriaus teisių ir teisėtų interesų gynimo priemonių (CK 6.69 str. 1 d.). Skolininkui priklausančio daikto sulaikymo teisę reglamentuoja Civilinio kodekso ketvirto knygos normos (CK 4.229-4.235 str.). Pažymėtina, jog Civilinis kodeksas, reglamentuojantis daikto sulaikymo teisę, nenumato, kad kreditorius neturi teisės pasinaudoti daikto sulaikymo teise, nesant atitinkamos teismo nutarties dėl daikto sulaikymo teisės taikymo. Darytina išvada, jog daikto sulaikymo institutas iš esmės yra materialinės teisės institutas, nes daiktą sulaikyti kreditorius gali ir be teismo nutarties taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Pastarąją poziciją iš esmės patvirtina ir Lietuvos teismų praktika⁶⁹. Vis tik kreditorius, siekdamas išvengti galimų skolininko pretenzijų dėl naudojimosi daikto sulaikymo teise, gali prašyti teismo taikyti atsakovui priklausančio daikto sulaikymą. Daikto sulaikymo teisės pagrindai, naudojimosi sąlygos ir tvarka, kaip minėta aukščiau, yra įtvirtintos Civiliniame kodekse ir šiame darbe nebus aptarinėjamos.

Atsakovo turto administratoriaus paskyrimas (CPK 145 str. 1 d. 5 p.). Turto administratoriaus paskyrimas yra nauja laikinoji apsaugos priemonė Lietuvos Civilinio proceso teisėje. Teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, jog ši laikinoji apsaugos priemonė gali būti taikoma fizinio asmens paskelbimo mirusiu ar nežinia kur esančiu, fizinio asmens

⁶⁵ Pvz., Biudžeto sandaros įstatymas (su papildymais ir pakeitimais) (Valstybės žinios, 2004, Nr. 4-47); 2007 metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Valstybės žinios, 2006, Nr. 138-5267).

⁶⁶ Pvz. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas "Dėl 2007 metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto patvirtintų asignavimų paskirstymo pagal programas" (Valstybės žinios, 2007, Nr. 15-535)

⁶⁷ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje 2-35/2002

⁶⁸ *International Encyclopedia of Laws. Civil procedure*. Volume 1. France. Boston:1994, p. 118.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1242/2002

paskelbimo neveiksniu, globos ir rūpybos steigimo, turto administravimo, paveldėjimo procedūrų bylose, bylose dėl bendrosios dalinės nuosavybės teisės įgyvendinimo, turto valdymo, naudojimosi, disponavimo juo⁷⁰. Šios laikinosios apsaugos priemonės paskirtis yra „sietina su būtinumu užtikrinti atsakovo turto išsaugojimą, jo vertės išlaikymą, turtinės padėties stabilumą, veiklos, susijusios su turto valdymu, tvarkymu bei disponavimu juo, tinkamumą⁷¹“.

Nors pagal Civilinio kodekso nuostatas reglamentuojančias turto administravimą (CK 4.237 str.), turto administratoriumi gali būti fizinis ar juridinis asmuo, kuriam teisės aktai leidžia teikti turto administravimo paslaugas (pvz., LR Antstolių įstatymo⁷² 21 str. 2 d. 1 p. numato, kad antstoliai turi teisę administruoti turtą vykdymo procese), vis tik Lietuvos teismų praktika suformavo ir laikosi pozicijos, jog Civiliniame kodekse (CK 4.229 – 4.235) įtvirtintos turto administravimo taisyklės netaikytinos aptariamai laikinajai apsaugos priemonei, ir turto administratorius, kuris paskiriamas administruoti turtą CPK 145 str. 1 d. 5 p. pagrindu neprivalo turėti teisės aktų leidimo teikti turto administravimo paslaugas. Pastaroji teismų pozicija atsispindi pvz., Lietuvos apeliacinio teismo 2003-12-11 nutartyje (civilinės bylos Nr. 2- 506/2003): „*Tai, kad Civiliniame kodekse ir Civilinio proceso kodeksuose vartojamos tapačios sąvokos „asmens turto administravimas“ nereiškia, kad tų sąvokų esmė tapati. Civilinio kodekso teisės normos reglamentuojančios asmens turto administravimą yra teisės normos reguliuojančios materialinius teisinius santykius. Šiose normose nustatytas administravimas skiriamas kaip materialinio teisinio santykio pasekmė. CK 4.236 straipsnyje nustatyta, kad šio skyriaus normos reglamentuoja kiekvieno asmens, kuris administruoja kitam asmeniui nuosavybės teise priklausantį turtą, veiklą, išskyrus atvejus, kai šis kodeksas arba kiti įstatymai nustato kitokį turto administravimo būdą. Civilinio proceso kodekso normos reglamentuoja bylų nagrinėjimo, sprendimų priėmimo, vykdymo bei kitus procesinius klausimus. Civilinio proceso kodeksas nustato asmens turto administravimą kaip laikinąją apsaugos priemonę, tačiau nenumato jokių ypatingų reikalavimų asmeniui skiriamam administratoriumi turtui administruoti taikant kaip laikinąją apsaugos priemonę. Dėl to ir administravimo turinys apibrėžiamas ne CK 4.240 ar 4.241 straipsniuose nurodyta apimtimi pagal administravimo rūšį, bet konkrečiai nurodant nutartyje, kaip numatyta CPK 148 straipsnyje.*⁷³“. Pastarąją apeliacinio teismo poziciją yra patvirtinęs ir Lietuvos

---

⁷⁰ DRIUKAS, A; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika: Vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, II tomas, p. 513; *Cit. op.* 8, psl. 336.

⁷¹ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-120/2004

⁷² Valstybės žinios, 2002, Nr. 53-2042.

⁷³ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2- 506/2003

Aukščiausiasis teismas⁷⁴. Taigi remiantis aktualia teismų praktika, neabejotina, jog Civiliniame kodekse įtvirtintos nuostatos, reglamentuojančios atsakovui priklausančio daikto sulaikymą (CK 4.229 – 4.235), netaikytinos.

Turto administratorius gali būti paskirtas byloje, kuriose būtina apsaugoti daug ir įvairaus turto, pvz., turto administratorius yra skiriamas byloje dėl juridinio asmens veiklos tyrimo, turėtų būti skiriamas priverstinio akcijų (pajų) pardavimo, sutuoktinių turto padalijimo byloje (kai sutuoktiniai turi daug ir įvairaus turto) ir kt. atvejais. Kaip minėta aukščiau, turto administratorius administruodamas turtą privalo vadovautis ne CK 4.236-4.252 str., o teismo nutartimi, kuria jis buvo paskirtas ir kuri turi nustatyti jo įgaliojimų apimtį. Teismas skirdamas turto administratorių teismo nutartyje taikyti šią laikinąją apsaugos priemonę turėtų aptarti paskiriamo administratoriaus kompetenciją ir pan.

Kaip matyti iš CPK 145 str. 1 d. 5 p. formulotės galima paskirti ne tik fizinio, bet ir juridinio asmens turto administratorių. Paskirdamas juridinio asmens turto administratorių teismas turėtų aiškiai apibrėžti juridinio asmens organų ir administratoriaus kompetencijos ribas, tarpusavio sąsajas, sąsajumo principus ir tvarką.

Draudimas atsakovui dalyvauti tam tikruose sandoriuose arba imtis tam tikrų veiksmų (CPK 145 str. 1 d. 6 p.). Ši priemonė yra susijusia ne su atsakovo turto, bet su jo asmeninės veiklos laisvės apribojimais. Kartais teismas gali neturėti galimybių taikyti apribojimų atsakovo turto atžvilgiu arba tie apribojimai gali būti neefektyvūs (pvz. turtas nėra Lietuvos valstybės jurisdikcijoje). Šiuo atveju teismas gali taikyti apsaugos priemonės, kurios nukreiptos į atsakovą, kuriam asmeniškai nustatomi tam tikri apribojimai. Tarptautinė teisės asociacija taip pat akcentuoja tokios apsaugos priemonės rūšies buvimo nacionalinėje teisėje būtinumą⁷⁵. Taigi atsakovui gali būti uždrausta dalyvauti sandoriuose dėl valdymo, naudojimosi ar disponavimo visu ar dalimi turto, pavyzdžiui uždraudžiant jį parduoti, įkeisti (nustatyti hipoteką), išnuomoti ir kt. Atsakovui taip pat gali būti uždrausta atlikti tam tikrus veiksmus, pavyzdžiui uždrausti laikinai naudotis tam tikru turto, lankytis tam tikrose vietose, matytis su tam tikrais asmenimis, užsiimti tam tikra ūkine-finansine veikla perplanuoti pastatus ar patalpas, dirbti žemės sklypą ar kitus darbus, vykdyti ar reikalauti įvykdyti iš kitų asmenų tam tikras prievoles (pvz. tęsti statybos darbus pagal ginčijamą statybos rangos sutartį, vykdyti kitas sutartis) ir t.t. Apie tokios apsaugos priemonės taikymą reikia informuoti ir kitus

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-644/2006

⁷⁵ Tarptautinės Teisės Asociacijos parengtų Laikinių apsaugos priemonių principų 16 p. numato, kad “Ten, kur teismas turi jurisdikciją dėl ginčo esmės, jis turi turėti teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones atsakovo atžvilgiu uždraudžiant jam disponuoti turto, nepaisant to kokios valstybės jurisdikcijoje toks turtas yra”. Žr. International Law Association Principles on Provisional and Protective Measures //<http://www.izpr-anwrecht.jura.uni-muenchen.de/Helsinki.html>

asmenis. Pavyzdžiui, kad draudžiama naudotis automobiliu, turi būti informuojama kelių policija ir pan.

Draudimas kitiems asmenims perduoti atsakovui turtą arba vykdyti kitas prievoles (CPK 145 str. 1 d. 7 p.). Ši priemonė taikoma, kai atsakovas neturi turto, kurį būtų galima areštuoti ar turi jo nepakankamai, tačiau yra skolininkų, privalančių jam įvykdyti turtines prievoles. Šiuo atveju vykdyti prievoles atsakovui draudžiama, kad jis gauto turto nepaslėptų, nesunaikintų ar neperleistų kitiems asmenims. Patenkinus ieškinį, būtų išieškomas atsakovo turtas ar piniginės lėšos, kuriuos turi jo skolininkai. Ši apsaugos priemonė iš esmės sutampa su atsakovo turtinių teisių areštu, nes areštavus atsakovo turtines teises apie tai turi būti informuojamas ir atsakovo skolininkas, kuris privalo prievoles atsakovui vykdyti teismo arba antstolio nustatyta tvarka.

Išimtiniais atvejais draudimas atsakovui išvykti iš nuolatinės gyvenamosios vietos (CPK 145 str. 1 d. 8 p.). Ši apsaugos priemonė yra panaši į baudžiamojo proceso tvarka taikomą kardomąją priemonę – rašytinį pasižadėjimą neišvykti (1961 m. LR BPK 100 str., 2002 m. LR BPK 136 str.). Atsižvelgiant į tai, kad ši priemonė varžo asmens judėjimo laisvę draudimas išvykti iš nuolatinės gyvenamosios vietos taikytinas tik išimtiniais atvejais, pavyzdžiui, kai atsakovo dalyvavimas teismo posėdyje yra būtinas. Taikant šią apsaugos priemonę turi būti reali grėsmė, kad atsakovas gali bandyti pasislėpti ir tokiu būdu išvengti civilinės atsakomybės ir (ar) trukdyti teisingai išspręsti civilinę bylą. Taikant šią apsaugos priemonę būtina atsižvelgti į atsakovo asmenybę, jo nuolatinę gyvenamąją vietą ir kitas gyvenamąsias vietas, užimtumą (darbą ar individualią veiklą Lietuvoje), pragyvenimo šaltinius, amžių, šeiminių padėti ir kitas aplinkybes galinčias turėti reikšmę sprendžiant klausimą dėl minėtos priemonės paskyrimo. Šios priemonės vykdymą teismas turėtų pavesti atitinkamai policijos įstaigai.

Turto realizavimo sustabdymas, jeigu pareikštas ieškinys dėl arešto šiam turtui panaikinimo (CPK 145 str. 1 d. 9 p.). Ši apsaugos priemonė taikoma, kai ginčo objektas yra anksčiau įstatymų nustatyta tvarka areštuotas turtas. Pavyzdžiui, suinteresuotas pareiškia ieškinį dėl nuosavybės teisės į areštuota turtą pripažinimo ir turto arešto panaikinimo CPK 603 str. nustatyta tvarka.

Išieškojimo vykdymo procese sustabdymas (CPK 145 str. 1 d. 10 p.). Ši apsaugos priemonė gali būti taikoma, kai prasidėjus vykdymo procesui skolininkas ar kitas asmuo įstatymų nustatyta tvarka ginčija vykdomąjį dokumentą, kurio pagrindu atliekamas išieškojimas (pvz. notarų vykdomieji įrašai užprotestuotose ar neprotestuotinuose vekseliuose, ginčijami patys vekseliai ir pan.), trečiasis asmuo ginčija tarp kitų asmenų sudarytą sandorį, kurio pagrindu priimto teismo ar arbitražo sprendimo vykdymo procesas jau prasidėjo.

Pažymėtina, kad ši laikinoji apsaugos priemonė gali būti taikoma ir tais atvejais kai atitinkamą vykdomąjį dokumentą ar sandorį ginčija ne skolininkas, o kitas suinteresuotas asmuo. Tokiu būdu buvo įtvirtinta susiformavusi teismų praktika⁷⁶, nes 1964 m. CPK leido stabdyti išieškojimą vykdomojoje byloje tik tais atvejais, kai vykdomąjį dokumentą ginčydavo pats skolininkas (1964 m. CPK 156 str. 1 d. 5 p.).

Laikino materialinio išlaikymo priteisimas ar laikinų apribojimų nustatymas (CPK 145 str. 1 d. 11 p.). Sutuoktinių, tėvų ir vaikų, brolių ir seserų, senelių ir vaikaičių tarpusavio materialinio išlaikymo santykius reglamentuoja Civilinio kodekso trečioji knyga. Laikinas materialinis išlaikymas, kaip apsaugos priemonė, gali būti taikoma su išlaikymo santykiais susijusiose bylose. Tačiau materialinio išlaikymo teisiniai santykiai gali atsirasti ne tik įstatymo, bet ir sutarčių pagrindu (pavyzdžiui, išlaikymo iki galvos sutartis (CK 6.460-6.464 str.)), todėl ši priemonė gali būti naudojama ir bylose dėl materialinio išlaikymo santykių, kylančių sandorių pagrindu. Teismas priimdamas galutinį sprendimą byloje, kur buvo priteistas laikinas išlaikymas, turi atsižvelgti į jau sumokėtą išlaikymą. Savo ruožtu, jei bylą išnagrinėjus paaiškėtų, kad ieškovas neturėjo teisės į išlaikymą, atsakovas turi teisę reikalauti iš ieškovo atlyginti atsakovo turėtas išlaidas. Laikinų apribojimų nustatymas, matomai, taip pat yra taikytinas iš šeimos santykių kylančiose bylose. Teismas atsižvelgdamas į šeimos ar vieno iš sutuoktinio interesus gali taikyti ne tik CK 3.65 str. nustatytas priemones, bet ir kitas priemones, pvz. vaiko laikinos gyvenamos vietos nustatymas pas kitus asmenis (ne tėvus) ar vaikų globos institucijoje ar pan.

Įpareigojimas atlikti veiksmus, užkertančius kelią žalai atsirasti ar padidėti (CPK 145 str. 1 d. 12 p.). Tam tikrais atvejais nesiėmus tam tikrų priemonių gali atsirasti ar padidėti žala ieškovui ar tretiesiems asmenims, pavyzdžiui, nutraukiant griūvančio pastato remonto darbus, todėl teismas turi teisę įpareigoti atsakovą atlikti tam tikrus veiksmus užkertančius kelią žalai atsirasti ar padidėti. Atsakovas gali būti įpareigotas vykdyti sutartį nepaisant to, kad ji yra ginčijama teisme, nutraukti autorių teisių objektų naudojimą, įpareigoti parduoti greitai gendančias prekes ar kt.

Jei asmuo, kurio atžvilgiu taikomos laikinosios apsaugos priemonės numatytos CPK 145 str. 1 d. 6 p., 7 p., 8 p., 12 p., nesilaiko teismo nustatytų apsaugos priemonių, tai teismas kaltam asmeniui gali skirti baudą iki 1 000 Lt. Be to, ieškovas turi teisę išieškoti iš tų asmenų nuostolius, atsiradusius dėl teismo nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių neįvykdymo. Tokie nuostoliai gali susidaryti jei dėl kaltų asmenų veiksmų teismo sprendimo negalima pilnai įvykdyti. Šiuo atveju minėti asmenys atsakytų tik tokiu atveju, kai teismo sprendimo neįvykdo pats atsakovas. Pažymėtina, kad tarpukario Lietuvoje už teismo

---

⁷⁶ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-414/2002

nustatytų draudimų ar pareigų nevykdymą kaltieji asmenys taip pat atsakydavo tik tada, kai pats atsakovas negalėdavo įvykdyti teismo sprendimo (CTĮ 634 str.).

Kaip matyti iš CPK 145 str. 1 d. 13 p. Civilinio proceso kodekse įtvirtintas priemonių sąrašas nėra baigtinis. Štai CPK 384 str. 5 d. (bylose dėl santuokos pripažinimo negaliojančia ar nutraukimo, sutuoktinių gyvenimo skyrium (separacijos)) numato galimybę teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones numatytas CK 3.65 str. Teismas vadovaudamasis CK 3.65 str. turi teisę:

- 1) įpareigoti, esant galimybei, vieną sutuoktinį gyventi skyrium;
- 2) nustatyti nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą su vienu iš tėvų;
- 3) įpareigoti vieną sutuoktinį netrukdyti kitam sutuoktiniui naudotis tam tikru turtu;
- 4) priteisti iš vieno sutuoktinio laikiną išlaikymą nepilnamečiams vaikams ar kitam sutuoktiniui;
- 5) areštuoti turtą, kol bus išspręstas jo priklausomybės nuosavybės teise vienam sutuoktiniui klausimas, taip pat siekiant užtikrinti išlaikymo mokėjimą;
- 6) areštuoti vieno sutuoktinio turtą, kurio verte būtų galima užtikrinti teismo išlaidų atlyginimą kitam sutuoktiniui;
- 7) uždrausti vienam sutuoktiniui matytis su nepilnamečiais vaikais ar lankytis tam tikrose vietose.

Be to, CK 3.76 str. 2 dalis nustato, kad jeigu yra svarbių priežasčių, teismas gali laikinai nustatyti vaikų gyvenamąją vietą pas kitus asmenis ar vaikų globos (rūpybos) institucijoje. CK 3.196 str. 2 dalis numato, kad kol bus išnagrinėta byla dėl tėvų pareigos išlaikyti vaikus, teismas nutartimi gali įpareigoti mokėti laikiną išlaikymą.

Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 81 str. 1 d. nustato, kad “Neatidėliotinais atvejais, kai pakanka duomenų apie autoriaus teisių ar gretutinių ar *sui generis* teisių pažeidimą, teismas Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka gali taikyti laikinąsias priemones, būtinas įrodymams užtikrinti, neteisėtiems veiksams skubiai nutraukti ir teismo galutiniam sprendimui įvykdyti, tai yra:

- 1) įpareigoti asmenis nutraukti neteisėtą kūrinių ar kitų pagal šį Įstatymą saugomų teisių objektų naudojimą;
- 2) uždrausti išleisti į apyvartą neteisėtas kūrinių kopijas ar kitų pagal šį Įstatymą saugomų teisių objektų kopijas;
- 3) areštuoti neteisėtas kūrinių, audiovizualinių įrašų ar fonogramų kopijas, jų atgaminimo priemones ir įrangą bei atitinkamus dokumentus;
- 4) taikyti Civilinio proceso kodekso priemones.”

Naujame CPK laikinųjų apsaugos priemonių sąrašas lyginant su 1964 m. kodeksu iš esmės praplėstas. Tačiau užsienio valstybių įstatymuose aptinkama ir tokių apsaugos priemonių rūšių, kurių Lietuvos civilinio proceso kodeksas nenumato. Štai Graikijos civilinio proceso kodeksas numato preliminarią hipoteką, kaip apsaugos priemonę. Tokia preliminari hipoteka yra registruojama viešame registre. Ji suteikia kreditoriui pirmenybės teisę įregistruoti hipoteką. Jei kreditoriaus ieškinys tenkinamas preliminari hipoteka transformuojasi į įprastinę hipoteką, kurios įregistravimo data laikoma preliminarios hipotekos registravimo data. Tokiu būdu kreditorius įgyja pirmenybės teisę išieškoti iš hipoteka įkeisto turto⁷⁷. Prancūzijoje teismas turi teisę laikinai priteisti iš atsakovo tam tikrą pinigų sumą (žalos atlyginimą, skolą). Teismas gali priteisti iš atsakovo net visą ieškovo reikalaujamą pinigų sumą. Toks sprendimas yra nedelsiant vykdomas, nepaisant to, kad jis apskundžiamas apeliacine tvarka. Tačiau taikydamas šią priemonę teismas turi preliminariai įvertinti ieškinio pagrįstumą. Šiuo atveju suteikiama galimybė dėl ieškinio pasisakyti ir atsakovui⁷⁸. Laikiniai priteisti iš atsakovo pinigų sumą teismai gali priteisti ir Italijoje⁷⁹ bei Anglijoje⁸⁰. Šiose valstybėse taip pat reikalauja, kad prieš laikinai priteisdamas tam tikrą pinigų sumą teismas preliminariai įvertintų ieškinio pagrįstumą. Be to, Anglijos teismai taikydami *Mareva injunction* apsaugos priemonę turi teisę uždrausti atsakovui perleisti turtą nepriklausomai nuo to kokios valstybės jurisdikcijoje toks turtas yra. Anglijos teisės doktrina tokią priemonę vertina, kaip nukreiptą *in personam*. Tačiau tokia apsaugos priemonė yra privaloma užsienio valstybės subjektams (pvz. bankams) tik kai tokia apsaugos priemonė yra pripažįstama ir leidžiama ją vykdyti toje užsienio valstybėje⁸¹.

---

⁷⁷ Edited by DE LEVAL, GEORGES. *Civil procedure in Europe. Seizure and Overindebtedness in the European Union*. Hague: Kluwer Law International, 1997. The law of execution: national report of Greece.

⁷⁸ Cit. op. 66, p. 77-78.

⁷⁹ Cit. op. 75. The law of execution: Italian national report.

⁸⁰ ANDREWS NEIL. *Principles of civil procedure*. London: Sweet&Maxwell, 1994, p. 235-239.

⁸¹ Cit. op. 75. Enforcement of Judgments: National Report for England and Wales.

2. Laikinių apsaugos priemonių taikymas, vykdymas, pakeitimas ir panaikinimas

Laikinių apsaugos priemonių taikymas, vykdymas, pakeitimas ir jų panaikinimas yra nevienalyčiai procesai veiksmas, kurie nevienareikšmiškai vertinami ne tik teisės doktrinoje, bet ir nevienodai sprendžiami teisės praktikoje. Visų pirma, pažymėtina, jog laikinosios apsaugos priemonės gali būti skiriamos tik esant įstatymuose ir teisės praktikoje suformuotam pagrindui, griežtai laikantis apsaugos priemonių taikymo ir atskirų apsaugos priemonių rūšių parinkimo tvarkos bei taisyklių. Antra, laikinių apsaugos priemonių keitimas ir panaikinimas taip pat vyksta tik esant konkrečioms pagrindams ir laikantis CPK ir kitų įstatymų nustatytos tvarkos. Aukščiau minėtieji klausimai bus nagrinėjami šiame darbo skyriuje.

2.1. Laikinių apsaugos priemonių taikymo pagrindai

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2003-04-10 nutartyje⁸² nurodė, kad *“[laikinių apsaugos] priemonių taikymas visais atvejais yra susijęs su tam tikrais suvaržymais atsakovui, o suvaržymų taikymas be pakankamo pagrindo (CPK 144 str. 1 d.) nepagrįstai pažeistų atsakovo teises”*. Todėl teismas skirdamas apsaugos priemones privalo konstatuoti, kad yra įstatymo nustatytas pagrindas apsaugos priemonėms skirti. Priešingu atveju taikant apsaugos priemones gali būti nepagrįstai ir neteisėtai pažeidžiamos ir suvaržomos atsakovo ar trečiųjų asmenų teisės.

CPK 144 str. 1 d. numato, jog *“Teismas (...) gali imtis laikinių apsaugos priemonių, jeigu jų nesiėmus teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti neįmanomas”*. Taigi įstatyminis pagrindas laikinosioms apsaugos priemonėms taikyti yra reali grėsmė, kad nesiėmus apsaugos priemonių būsimo teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti negalimas. Šią nuostatą yra ne kartą patvirtinusi ir Lietuvos respublikos teismų praktika⁸³. Šiais atvejais, „*reali grėsmė*“ reiškia, jog egzistuoja aplinkybės, kurių pagrindu būtų galima daryti preliminarią išvadą, kad atsakovas gali imtis tam tikrų veiksmų ar neveikimo, kuris galėtų pasunkinti ar net padaryti neįmanomu būsimo ieškovo palankaus teismo sprendimo vykdymą. CPK 144 str. 1 d. iš esmės nesiskiria nuo 1964 m. CPK 155 str. 1 d., taigi ir pagrindas taikyti ieškinio apsaugos priemones nesiskyrė nuo CPK įtvirtinto pagrindo.

Aukščiau nurodytas pagrindas taikyti laikinasias apsaugos priemones yra bendrinio pobūdžio. Teismų praktikoje ir teisės doktrinoje yra apibrėžiamos ir konkrečios aplinkybės,

⁸² Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-152/2003

⁸³ Lietuvos apeliacinio teismo nutartys civilinėse bylose Nr. 2-41/2007, Nr. 2-635/2006, 2-61/2007, Nr. 2-78/2002, 2-145/2002, 2-206/2002, 2-303/2002

kurios gali būti laikomos pagrindu taikyti apsaugos priemonės. Tuo tarpu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenumo 1991-05-10 nutarime Nr. 4 “Dėl teismų praktikos taikant LR CPK normas” pateikiamas sąrašas atveju, kai laikinųjų apsaugos priemonių taikymas yra *privalomas*:

1. kai prašoma atlyginti žalą sveikatos sužalojimo atveju,
2. kai prašoma atlyginti žymius nuostolius,
3. kai prašoma išreikalauti iš svetimo neteisėto valdymo ypatingai vertingą ar unikalų daiktą⁸⁴.

Vis tik, 2006 m. kovo 28 d. Konstitucinio Teismo nutarime pasisakyta, jog: „<...> aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai (ir tų teismų teisėjai) negali kištis į žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų nagrinėjamas bylas, teikti jiems kokių nors privalomų ar rekomendacinio pobūdžio nurodymų, kaip turi būti sprendžiamos atitinkamos bylos ir pan.; tokie nurodymai (nesvarbu, privalomi ar rekomendacinio pobūdžio) Konstitucijos atžvilgiu būtų vertintini kaip atitinkamų teismų (teisėjų) veikimas *ultra vires*. Pagal Konstituciją teismų praktika formuojama tik teismams patiems sprendžiant bylas”⁸⁵. Nors pastarasis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarimas nėra panaikintas, vis tik po 2006 m. kovo 28 d. Konstitucinio Teismo nutarimo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarimo (kartu ir kitų nutarimų, konsultacijų bei apžvalgų) galia nėra apibrėžta. Atsižvelgiant į aukščiau aptartą Konstitucinio Teismo suformuluotą reikalavimą, galima teigti, jog teismų nesaisto aukščiau minimas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenumo nutarimas.

Pažymėtina, jog Lietuvos Aukščiausiojo Teismo dar 1991 m. plenumo nutarimo nuostatų pagrindu⁸⁶ Lietuvos Respublikos teismai suformulavo ir tvirtai laikosi pozicijos, jog pagrindas taikyti laikinąsias apsaugos priemones gali būti didelė reikalavimo suma, siekimas išreikalauti iš svetimo neteisėto valdymo itin vertingą, itin retą ar unikalų daiktą. Tokia praktika vertintina pozityviai, kuomet yra atsižvelgiama į aplinkybių visumą, deja, dabartinėje net ir pačioje aktualiausioje teismų praktika dažni atvejai kuomet laikinųjų apsaugos priemonių taikymui pakanka konstatuoti didelę reikalavimo sumą, net

---

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenumo 1991-05-10 nutarimas Nr. 4 “Dėl teismų praktikos taikant LR CPK normas”; *Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso normų taikymas teismų praktikoje (1991 05 – 2000 02). Konsultacijos, nutarimai, nutartys, taisyklės*. Vilnius: 2000, psl. 133.

⁸⁵ 2006 m. kovo 28 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimo 3.3.p.

⁸⁶ Pvz., Lietuvos apeliacinio teismo nutartyse civilinėse bylose Nr. 2-121/2002, 2-156/2002, teismas konstatavo: “Susiklosčiusi teisminė praktika rodo, jog esant didelei ieškinio kainai, jei ieškinio užtikrinimo priemonių taikymo prašoma pradinėje bylos stadijoje, paprastai ieškinio užtikrinimo priemonės yra taikomos. Tokią praktiką 1991 m. gegužės 10 d. nutarime Nr. 4. yra patvirtinęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Tai gali būti paaiškinta tuo, jog atsakovo pozicija, o taip pat jo finansinis pajėgumas teismui šioje stadijoje dar nėra žinomi, tuo tarpu didelė ieškinio kaina gali padidinti būsimo teismo sprendimo neįvykdymo riziką”

neatsižvelgiant į kitas reikšmingas aplinkybes. Pvz., Lietuvos apeliacinis teismas 2004 m. gruodžio 2 d. nutartyje pasisakė: „<...> *pastebėtina, kad pagal suformuotą teismų praktiką didelė reikalavimo suma (o pareiškėjas ginčijo 320 000 Lt vertės turtines teises) vertinama kaip grėsmės pareiškėjo turtiniams interesams buvimas ir savaime preziūmuoja būtinumą taikyti laikinąsias apsaugos priemones tikslu pašalinti tokios grėsmės buvimą bei išvengti galimo sprendimo neįvykdymo rizikos.*⁸⁷“.

Pastarąją poziciją Lietuvos apeliacinis teismas nagrinėdamas atskiruosius skundus dėl laikinųjų apsaugos priemonių yra ne kartą pakartojęs⁸⁸. Abejotina, ar vien pareikšto reikalavimo dydis savaime (*per se*) gali lemti būtinybę taikyti laikinąsias apsaugos priemones, ypač jeigu ieškinys pareikštas ekonomiškai stipriam juridiniam asmeniui, todėl sveikintina Lietuvos Apeliacinio teismo praktika, kuomet bandoma sušvelninti pastarąją praktiką, pvz., 2005-08-11 nutartyje civilinėje byloje UAB „Tradicija“ prieš UAB „LNTV“ Lietuvos Apeliacinis Teismas konstatavo: „*Pažymėtina, kad savaime didelė ieškinio suma nėra pagrindu taikyti laikinąsias apsaugos priemones, tačiau būtina atsižvelgti į šį kriterijų tais atvejais, kai atsakovo valdomas nuosavybės teise turtas, įstatinis kapitalas yra žymiai mažesnis už ieškinio sumą.*⁸⁹“ Pastarasis teismo suformuluotas precedentas laikytinas sektinu pavyzdžiu, nes sušvelninama didelės reikalavimo sumos, kaip nepaneigiamos grėsmės realumo prezumpcijos praktika.

Deja, pačioje aktualiausioje teismų praktikoje į didelę reikalavimo sumą ir toliau žiūrima kaip į absoliučią grėsmės prezumpciją, pvz., Lietuvos apeliacinio teismo 2006-09-21 nutartyje civilinėje byloje pagal uždarnosios akcinės bendrovės „Agaras“ ieškinį atsakovui K. Verslovo firmai prekybos namams „Transis“ Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo: „*Teisėjų kolegija pažymi, kad teismų praktika rodo, jog didelė ieškinio suma savaime preziūmuoja būtinumą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kadangi tai gali padidinti būsimo teismo sprendimo neįvykdymo riziką. Ieškovo UAB „Agaras“ ieškinio suma - 101 976,12 Lt - yra didelė, todėl konstatuotina, kad yra pagrįsta tikimybė, jog teismo sprendimas, nepritaikius laikinųjų apsaugos priemonių, gali pasunkėti arba pasidaryti nebeįmanomas.*⁹⁰“ Pastaroji teismų praktika patvirtinta ir kitose Lietuvos Apeliacinio teismo nutartyse⁹¹.

Darbo autoriaus manymu, tokia teismų suformuluota praktika turėtų būti modifikuota, ją sušvelninant ir vertinant aplinkybių visumą, o ne vien reikalavimo sumos dydį, be to, didelė ar ne yra ginčo suma turėtų būti nustatoma objektyvių aplinkybių

⁸⁷ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-567/2004

⁸⁸ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-432/2005

⁸⁹ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-389/2005

⁹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-587/2006;

⁹¹ Lietuvos apeliacinio teismo nutartys civilinėse bylose Nr. 2-467/2006; Nr. 2-538/2006.

pagalba (pvz., atsižvelgiant į skolininko turimą turtą, įsiskolinimo dydį įstatinio kapitalo atžvilgiu, pelningumą ir pan.).

Be aukščiau aptartų aplinkybių esančių pagrindų taikyti laikinąsias apsaugos priemones teismų praktikoje bei teisės doktrinoje išskiriamos ir kitos aplinkybės: sunki atsakovo turtinė padėtis⁹², atsakovo dideli įsiskolinimai kreditoriams, jo išreikšti ketinimai perleisti jam priklausantį turtą tretiesiems asmenims, vengiant padengti įsiskolinimus⁹³, atsakovo veiksmai iki ieškinio pateikimo teismui (didelės turto dalies perleidimas, atsisakymas geruoju tenkinti pretenzijas, įmonės-atsakovo vadovybės nusikalstami ar nesąžiningi veiksmai ar kt.), skolos grąžinimo vengimas net ir pripažįstant skolą⁹⁴, turto mobilumas⁹⁵, ieškovo (suinteresuoto asmens) teisinis statusas ir turtinė padėtis⁹⁶ ar pan. Tačiau kiekvienu konkrečiu iš aukščiau nurodytų atvejų tai ar yra pagrindas taikyti laikinąsias apsaugos priemones, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes, turėtų spręsti teismas. Įstatymas neįtvirtina konkretaus atvejų, kai privaloma taikyti laikinąsias apsaugos priemones, sąrašo, tokiu būdu šio klausimo sprendimas paliekamas teismo diskrecijoje.

Pažymėtina, kad jokios įtakos pagrindui taikyti apsaugos priemones neturi ieškovo teisė į ieškinio patenkinimą. Bent minimaliai pagrįsti teisę į ieškinio patenkinimą nereikalauja nei įstatymas, nei teismų praktika. Štai Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, kad *“Galiojantys įstatymai nereikalauja, kad ieškovas, prašydamas užtikrinti ieškinį, pagrįstų ir savo teisę į ieškinio patenkinimą. Ieškovo reikalavimo pagrįstumo klausimas sprendžiamas teisminio bylos nagrinėjimo metu”*⁹⁷. Kitoje byloje Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, kad *“Sprendžiant ieškinio užtikrinimo klausimą, byla iš esmės nenagrinėjama ir teismas nepasisako, ar ieškinys yra pagrįstas įrodymais”*⁹⁸. Viena vertus, ši pozicija atitinka laikinųjų apsaugos priemonių instituto tikslą – užtikrinti būsimo teismo sprendimo įvykdymą. Jei teismas prieš taikydamas apsaugos priemonės privalėtų aiškintis ieškinio pagrįstumo klausimą (kieno naudai bus priimtas sprendimas), tai laikinųjų apsaugos priemonių instituto efektyvumas sumažėtų. Kadangi ieškinio pagrįstumas taikant apsaugos priemones neturi reikšmės, tai būsimo teismo sprendimo palankumas vienai ar kitai šaliai nėra svarbus. Jei ieškinys bus atmestas, atsakovas turės teisę reikalauti iš ieškovo atlyginti laikinųjų apsaugos priemonių taikymu padarytą žalą (CPK 147 str. 3 d.). Kita vertus, teismas matydamas, kad ieškovo ieškinys yra *akivaizdžiai* nepagrįstas, neturėtų taikyti laikinųjų apsaugos priemonių.

⁹² Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-500/2006

⁹³ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-35/2002

⁹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-46/2003

⁹⁵ T.y. galimybė turtą greitai paslėpti, perleisti ar perduoti tretiesiems asmenims.

⁹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-19/2002

⁹⁷ Lietuvos Apeliacinio teismo nutartys civilinėse bylose Nr. 2-156/2002, 2-121/2002

⁹⁸ Lietuvos Apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-273/2002

Priešingu atveju būtų nepaisoma pagrindinių teisės principų – teisingumo, protingumo, lygiateisiškumo, būtų suvaržomos ir pažeidžiamos atsakovo teisės. Teisinėje valstybėje minėti principai negali būti ignoruojami, todėl teisės doktrinoje yra nuomonių, jog viena iš laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygų turėtų būti ieškinio pagrįstumo preliminarus patikrinimas. Tai, teisės teoretikų manymu, esąs vienas iš reikalavimų sprendžiant laikinųjų apsaugos priemonių paskyrimo klausimą. Neišsprendus šio klausimo gali susidaryti situacija, kuomet laikinosiomis apsaugos priemonės būtų apsaugotos neegzistuojančios teisės. Teisės doktrinoje nurodoma, jog panašiai elgiasi kai kurių užsienio valstybių teismai (pvz., Vokietijoje), nors tiesiogiai reikalavimas nustatyti „tikėtinumą“ (vok. *Glaubhaftmachung*) tiesiogiai įstatymo leidėjo neįtvirtintas. Be to, pastebima, jog visiškas teisėjo įsitikinimas materialinių teisinių santykių buvimu nėra būtinas, pakanka teismo įsitikinimo labiau tikėtinu variantu⁹⁹.

Šio darbo autoriaus manymu, nepaisant to, kad Lietuvos Respublikos teismuose šiuo metu įprasta, kad ieškinio pagrįstumas vertinamas tik bylos nagrinėjimo pirmąja instancija pabaigoje, teisės mokslininkų išsakomos mintys dėl būtinybės preliminariai įvertinti ieškinio pagrįstumą gali būti rimtai diskutuotinomis ir vertintinos kaip turinčios racionalų pagrindą.

Kai kuriose užsienio valstybėse teisėjas prieš taikydamas apsaugos priemones privalo preliminariai įvertinti ieškovo teisę į ieškinio patenkinimą. Štai Anglijoje vienas iš pagrindų taikyti populiariausią apsaugos priemonę *Mareva injunction*¹⁰⁰ yra tai, kad ieškovas turi pagrįsti savo teisę į ieškinio patenkinimą, t.y. ieškovas turi turėti „gerą bylą“ (angl. *good, arguable case*). Šio reikalavimo esmę išaiškino Lordas Denning`as byloje *Ninemia Maritime Corp. vs. Trade* ir nurodė, kad teisėjas neprivalo būti daugiau, kaip 50 proc. įsitikinęs ieškovo reikalavimų pagrįstumu¹⁰¹. Pagrįsti teisę į ieškinį reikalaujama ir Liuksemburge¹⁰², Italijoje¹⁰³, tam tikrai atvejais Prancūzijoje¹⁰⁴.

---

⁹⁹ PELENIS D. *Laikinosios teisinės apsaugos institutas naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse: pamatinės nuostatos*. Teisė. 2004, Nr. 50, p. 119.

¹⁰⁰ *Mareva injunction* laikinoji apsaugos priemonė civilinės teisės sistemoje, tame tarpe ir Lietuvoje, iš esmės atitinka daikto areštą.

¹⁰¹ *Cit. op.* 78, p. 174-197.

¹⁰² International Law Association Principles on Provisional and Protective Measures in International Litigation <<http://www.izpr-anwrecht.jura.uni-muenchen.de/Helsinki.htm>>

¹⁰³ *International Encyclopedia of Laws. Civil procedure. Volume 3. Italy*. Boston: 2001, p. 149.

¹⁰⁴ *Cit. op.* 66, p. 77.

2.2. Laikinių apsaugos priemonių taikymo tvarka

Laikinas apsaugos priemones taiko teismas. Civiliniame procese visuotinai pripažįstamas dispozityvumo principas, reiškiantis, kad šalys gali laisvai disponuoti joms priklausančiomis procesinėmis teisėmis. Dispozityvumo principas pasireiškia ir taikant laikinas apsaugos priemones. Teismas laikinas apsaugos priemones paprastai taiko tik, kai yra vieno iš byloje dalyvaujančių asmenų ar kitų suinteresuotų asmenų prašymas (CPK 144 str. 1 d.). Dalyvaujančių byloje asmenų sąvoka yra pateikta CPK 37 str. Suinteresuotu asmeniu laikytinas asmuo, kuris rengiasi pateikti ieškinio pareiškimą teismui ir kreipiasi į teismą su prašymu taikyti laikinas apsaugos priemones (CPK 148 str. 2 d.). Toks asmuo nėra byloje dalyvaujantis asmuo, nes civilinė byla dar nėra prasidėjusi, bet toks asmuo yra betarpiškai suinteresuotas jo prašymo taikyti laikinas apsaugos priemones tenkinimu ir prašymo tenkinimas ar netenkinimas, būsima civilinė byla turės įtakos jo teisėms ir pareigoms.

Tačiau ne tik byloje dalyvaujančios šalys yra suinteresuotos proceso baigtimi. Jei šalys kreipėsi teisminės gynybos, jos privalo laikytis nustatytų “žaidimo taisyklių” bei atsižvelgti ne tik į savo privačius, bet ir viešuosius interesus¹⁰⁵. Nagrinėjant kiekvieną civilinę bylą šalia privataus šalių intereso egzistuoja ir viešasis – visuomenės interesas, kad teismas bylą išnagrinėtų teisingai, sąžiningai ir operatyviai¹⁰⁶. Viešojo intereso egzistavimas, būtinybė jį ginti šiuolaikiniame civiliniame procese, grindžiamame socialinio proceso modeliu, lemia aktyvesnį teisėjo vaidmenį. CPK 144 str. 2 d. numato, kad siekdamas apginti viešąjį interesą teismas turi teisę savo iniciatyva taikyti laikinas apsaugos priemones.

Viešojo intereso sąvokos įstatymas nepateikia. Teisės doktrinoje viešas interesas – tai visų pirma visuomenės interesas. Jis gali būti visos visuomenės arba atskiros grupės, klasės, tam tikro socialinio sluoksnio interesas¹⁰⁷. Teisės doktrinoje pripažįstama, kad viešas interesas būdingas byloms kylančioms iš šeimos teisinių santykių¹⁰⁸, darbo teisinių santykių¹⁰⁹, vartotojų teisių gynimo¹¹⁰, nesąžiningos konkurencijos¹¹¹, bylose kuriose viena iš šalių dėl savo amžiaus, psichologinių ar fiziologinių savybių, finansinių galimybių ar kitų

¹⁰⁵ *Cit. op.* 23, p. 45.

¹⁰⁶ MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinis procesas. Pirmoji dalis*. Vilnius: 1997, p. 197.

¹⁰⁷ *Ibid.* p. 199.

¹⁰⁸ Konstitucijos 38 str. 1 ir 2 d. nustato, kad šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas ir valstybė privalo saugoti šeimą, be to, CPK 376 str. numato, kad teismas šeimos bylose turi būti aktyvus.

¹⁰⁹ Darbuotojas yra silpnesnė šalis nei darbdavys, todėl darbuotojo teisių gynymas yra visos visuomenės interesas, be to, CPK 414 str. numato, kad teismas darbo bylose turi būti aktyvus.

¹¹⁰ “Valstybė gina vartotojo interesus” (Konstitucijos 46 str. 5 d.). Vartotojas yra silpnesnė šalis, todėl jos teisės turi būti ginamos atsižvelgiant į vartojimo teisinių santykių subjektų specifiką.

¹¹¹ Nesąžininga konkurencija paliečia daugelio ūkio subjektų teises ir tesėtus interesus. Be to, Konstitucijos 46 str. 4 d. nustato: “Įstatymas draudžia monopolizuoti gamybą ir rinką, saugo sąžiningos konkurencijos laisvę”.

reikšmingų kriterijų neturi galimybių efektyviai ir tinkamai naudotis savo procesinėmis teisėmis, bylose dėl valstybės ar savivaldybių turto naudojimo, valdymo, disponavimo, įmonių bankroto ar restruktūrizavimo¹¹² ir pan.

Dalyvaujantys byloje ar suinteresuoti asmenys savo iniciatyvos teise, dėl apsaugos priemonių taikymo, gali realizuoti paduodamos rašytinį prašymą teismui, kuris nagrinėja patį ieškinį arba teismui, kuris nagrinės būsimą ieškinį. Prašymas gali būti suformuluotas ir pačiame ieškinyje, gali būti pateiktas ir atskirai nuo ieškinio. Byloje dalyvaujantis asmuo gali prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones teismo posėdžio metu. Tokiu atveju jo prašymas įrašomas į teismo posėdžio protokolą. Jei prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones paduodamas raštu, jam taikomi bendri procesiniams dokumentams keliami reikalavimai (CPK 110 str. ir 111 str.). Be to, prašyme (tiek pateikiamame raštu tiek žodžiu) turi būti nurodyta:

1. aplinkybės, sudarančios apsaugos priemonių taikymo pagrindą, t.y. aplinkybės, kurios leidžia manyti, kad nesiėmus apsaugos priemonių, teismo sprendimą gali būti sunku arba visai neįmanoma įvykdyti;
2. būdas, kuriuo prašoma apsaugoti būsimą teismo sprendimą¹¹³.

Jei prašoma taikyti apsaugos priemonę susijusi su konkrečiu turtu, prašyme reikėtų nurodyti atsakovo (skolininko) turtą, kuriam asmuo prašo taikyti apsaugos priemones, nes teismas taikydamas tokią priemonę privalo nurodyti tam tikrus duomenis apie turtą (turto pavadinimas, kodas, aprašymas, buvimo vieta, turto savininkas, kiti turtą identifikuojantys duomenys)¹¹⁴. Jei asmuo neturi duomenų apie atsakovo (skolininko) turtą, tai teismas turi teisę taikyti apsaugos priemonę ir nenurodydamas konkrečių duomenų apie turtą, kuris nėra įregistruotas arba kurio registracija nėra privaloma. Tokiu atveju turtą surasti ir aprašyti pavedama antstoliui (CPK 148 str. 4 d.). Jei turtas yra įregistruotas, tai taikydamas apsaugos priemones tokio turto atžvilgiu teismas privalo nurodyti įstatymo reikalaujamus duomenis apie turtą.

Laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos tiek nepareiškus ieškinio, tiek ir bet kurioje civilinio proceso stadijoje (CPK 144 str. 3 d.). Taigi asmuo gali prašyti taikyti apsaugos priemones ne tik pateikdamas teismui ieškinį (ar iki jo pateikimo) bet ir vėliau, t.y. bylos nagrinėjimo pirmoje ar net apeliacinėje instancijoje metu. Kasacinės instancijos teismas panaikindamas žemesnės instancijos teismo (-ų) sprendimus ar nutartis ir gražindamas bylą iš

---

¹¹² Įmonių bankrotas ar restruktūrizavimas paliečia įmonės dirbančiuosius, kreditorius, kurių tarpe paprastai būna ir mokesčių administravimo, bei socialinio draudimo įstaigos. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat pažymėjo, kad įmonių bankroto bylos turi viešąjį interesą (*Žr. Teismų praktika Nr. 16*. Vilnius: 2001, psl. 294).

¹¹³ Cit. op. 103, p. 376.

¹¹⁴ CPK 148 str. 3 d. 6 ir 7 p.

naujo nagrinėti pirmos ar apeliacinės instancijos teismui taip pat turi teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Laikinosios apsaugos priemonės bendra tvarka gali būti taikomos ir paduodant priešieškini.

Asmuo, prašantis taikyti laikinąsias apsaugos priemones, iki ieškinio padavimo dienos privalo pateikti teismui pagrįstą rašytinį prašymą ir nurodyti teismui, dėl kokių priežasčių ieškinys nebuvo paduotas iš karto (CPK 148 str. 3 d.). Priežastys dėl kurių ieškinys nėra paduodamas iš karto gali būti įvairios, tai ir suinteresuoto asmens buvimas užsienio valstybės asmeniu¹¹⁵, ir atsakovo ar kitų asmenų veiksmai (vengimas pateikti įrodymus, tikrų aplinkybių slėpimas, vengimas atsakyti į pretenzijas), bylos sudėtingumas (reikia iširti ir įvertinti daug faktinių aplinkybių ar kt.) ir pan., tačiau visais atvejais jos turi būti objektyviai trukdančios pateikti teismui ieškinį prašymo dėl laikinųjų apsaugos taikymo padavimo dieną. Be to, suinteresuotas asmuo privalo pateikti įrodymus, patvirtinančius tam tikrą grėsmę pareiškėjo turtiniams interesams (CPK 148 str. 3 d.). Šis įstatymo reikalavimas reiškia, kad suinteresuotas asmuo turi ne tik nurodyti pagrindą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, bet ir įrodymais patvirtinti grėsmę suinteresuoto asmens turtiniams interesams. Įrodymais, patvirtinančiais grėsmę pareiškėjo turtiniams interesams, galėtų būti duomenys, liudijantys, kad asmuo, kurį rengiamasi patraukti atsakovu byloje, imasi arba realiai tikėtina, kad gali imtis nesąžiningų priemonių, dėl kurių būsimo teismo sprendimo įvykdymas gali pasunkėti arba pasidaryti neįmanomu. Apie tai galima būtų spręsti pavyzdžiui iš tokių veiksmų: spaudoje ar kitoje informacijos priemonėje pasirodę skelbimas apie asmeniui, kurį rengiamasi patraukti byloje atsakovu, priklausančio turto pardavimą, sudarymą sutarčių, kuriomis siekiama padidinti to asmens turtinius išipareigojimu, perleisti turtą iš kurio gali būti atliekamas išieškojimas ir pan. Prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo iki ieškinio pareiškimo pateikimo turi būti pateikiamas teismui, kuris pagal teisingumo taisyklės nagrinės patį ieškinį.

Jei prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pateikiamas teismui raštu atskirai nuo ieškinio pareiškimo ir neatitinka procesiniams dokumentams keliamų reikalavimų (CPK 111, 113, 114 str.), tai teismas tokiu atveju turėtų priimti nutartį, kuria pareiškėjui būtų nustatytas terminas konstatuotiems procesinio dokumento trūkumams pašalinti (CPK 115 str.). Pažymėtina, kad teismas prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo turi išnagrinėti per 3 dienas nuo jo gavimo (CPK 148 str. 1 d.). Jei pačiame ieškinyje yra prašoma taikyti laikinąsias apsaugos priemones, tai ieškinio priėmimo klausimas turi būti

---

¹¹⁵ Užsienio valstybės asmuo prieš pateikdamas ieškinį privalo susipažinti su Lietuvos teisine sistema ar pasirinkti Lietuvos advokatus, atsižvelgiant įstatymų ir tarptautinių konvencijų nuostatas patvirtinti įrodymus (jų nuorašus), surinkti įrodymus ne jų buveinės ar gyvenamosios vietos valstybėje (Lietuvoje) ir pan., o tai gali užimti daug laiko.

sprendžiamas nedelsiant (po ieškinio registravimo teisme), bet ne vėliau kaip per tris dienas (CPK 137 str. 3 d.). Jei ieškinys neatitinka įstatymų nustatytų reikalavimų (CPK 111 str. 2 d., 135 str.), tai nesprendamas ieškinyje esančio prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones teismas turi priimti nutartį dėl ieškinio pareiškimo trūkumų šalinimo ir nustatyti terminą trūkumams pašalinti (CPK 115 str.). Kai pareiškėjas pašalina ieškinio pareiškimo trūkumus, teismas per 3 dienas išsprendžia prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo (CPK 148 str. 1 d.). Tačiau pareiškėjas, kuriam nustatytas terminas ieškinio pareiškimo trūkumams pašalinti, turi teisę kreiptis į teismą su atskiru rašytiniu prašymu dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo iki ieškinio padavimo teismui dienos (LR CPK 148 str. 2 d.). Tokį prašymą teismas turi išspręsti per 3 dienas nuo šio prašymo gavimo dienos, t.y. prašymo registravimo teisme dienos¹¹⁶.

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija vienoje iš išnagrinėtų bylų nurodė, jog *“vien ta aplinkybė, jog ieškovo prašymas dėl ieškinio užtikrinimo priemonių taikymo nėra pakankamai motyvuotas, negali būti pagrindu atsisakyti taikyti ieškinio užtikrinimo priemones, jei teismo manymu tokių priemonių taikymas yra tikslingas. Be to, dėl prevencinės paskirties, ieškinio užtikrinimo priemonės turi būti taikomos nedelsiant (CPK 160 str.). Todėl teisėjų kolegija atmeta apelianto argumentą, jog pirmosios instancijos teismas negalėjo patenkinti tokio formalaus ieškovo prašymo, o privalėjo jį atmesti arba, vadovaudamasis CPK 58 str. 2 d., įpareigoti ieškovą pateikti įrodymus, patvirtinančius prašymo pagrįstumą”*.¹¹⁷ Tačiau nuo 2003 m. sausio 1 d. teismas *ex officio* apsaugos priemones turi teisę taikyti, tik gindamas viešąjį interesą. Taigi ieškovas prašymą taikyti apsaugos priemones privalo pagrįsti svariais argumentais ir kiek įmanoma atskleisti bei įrodyti aplinkybes sudarančias pagrindą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, pateikti prašymo pateikimo metu turimus įrodymus. Vien tik frazės, kad ieškovo manymu nesiėmus apsaugos priemonių būsimo teismo sprendimo vykdymas gali pasunkėti ar pasidaryti negalimas neturi ir negali būti pakankamas pagrindas taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Deja CPK taikymo praktika rodo, kad teismams to dažnai pakakdavo. Kita vertus, dažnai ieškovas prašydamas apsaugos priemonių neturi realių galimybių pateikti tiesioginius įrodymus pagrindžiančius prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Be to, veiksmai sukelti grėsmę būsimam teismo sprendimo vykdymui paprastai prasideda tik po ieškinio pateikimo teismui, todėl teismas nagrinėdamas prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo turėtų atsižvelgti į šias aplinkybes ir nereikalauti neginčijamai įrodyti pagrindą taikyti laikinąsias apsaugos priemones.

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003-04-11 konsultacija

¹¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-269/2002

Teismas prieš taikydamas laikinasias apsaugos priemones gali pareikalauti, kad ieškovas ar kitas prašymą taikyti laikinasias apsaugos priemones padavęs asmuo pateiktų atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą, kuriuo taip pat gali būti ir banko garantija. Jeigu asmuo, kuris turi įmokėti pinigus arba pateikti banko garantiją, to nepadaro per teismo nustatytą terminą, laikinosios apsaugos priemonės panaikinamos (CPK 147 str. 1 ir 2 d.). Teismų praktikoje tokia priemonė nėra itin populiari. Platesnis šios priemonės taikymas leistų atgrasyti asmenis nuo nepagrįstų prašymų taikyti laikinasias apsaugos priemones ir leistų užtikrinti ieškovo ir atsakovo interesų balansą, bei lygiateisiškumą.

CPK 148 str. 2 d. nustato, kad pateikdamas prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo iki ieškinio pareiškimo pateikimo teismui, suinteresuotas asmuo sumoka pusę šio Kodekso 80 straipsnyje numatyto žyminio mokesčio, kuris negražinamas nepareiškus ieškinio, išskyrus atvejus, kai ieškinys nepareiškiamas be suinteresuoto asmens kaltės. Ši priemonė yra skirta skolininko teisėms ir teisėtiems interesams apsaugoti, nes nesant ieškinio, asmens, kurio atžvilgiu taikomos apsaugos priemonės, teisėms iškyla didžiausia grėsmė, nesąžiningas asmuo šiuo atveju gali padaryti itin didelę žalą. Pareiga sumokėti dalį žyminio mokesčio turėtų sumažinti galimų piktnaudžiavimų skaičių, t.y. atlikti prevencinę funkciją. Kita vertus, šios normos praktinis taikymas gali būti problematiškas. Visų pirma, CPK 80 str. nenumato žyminio mokesčio už prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, o CPK 148 str. 2 d. nėra nurodyta nuo ko apskaičiuojamas žyminio mokesčio dydis. Šią nedidelę spragą turėtų užpildyti teismų praktika išaiškindama, kad žyminis mokestis apskaičiuojamas pagal būsimą ieškinį. Kita vertus, ieškovas prašydamas teismo taikyti apsaugos priemones gali tiksliai nežinoti būsimos ieškinio kainos. Tačiau prašydamas teismo taikyti apsaugos priemones asmuo turėtų preliminariai nusistatyti būsimos ieškinio kainą. Jei suinteresuotas asmuo net preliminariai negali apsibrėžti būsimos ieškinio sumos ar dalyko, tai apsaugos priemonės apskritai negali būti taikomos, nes tai nepagrįstai suvaržytų skolininko teises, pažeistų skolininko ir suinteresuoto asmens interesų pusiausvyrą.

Kaip jau buvo minėta, jei suinteresuotas asmuo per nustatytą terminą nepateiks ieškinio, tai jo sumokėtas žyminis mokestis bus negražinamas, išskyrus atvejus, kai ieškinys nepareiškiamas be suinteresuoto asmens kaltės. Tai gali būti tokie atvejai, kai skolininkas iki ieškinio pateikimo teismui įvykdo savo prievoles ar pašalina pažeidimus, šalys taikiai išsprendžia ginčą ir kt. Pažymėtina, kad CPK 87 str. reglamentuojantis žyminio mokesčio gražinimą nenumato, kad žyminis mokestis gali būti gražinamas, tais atvejais kai jis buvo sumokėtas pateikiant prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių iki ieškinio pateikimo teismui ir vėliau ieškinys nebuvo pateiktas ne dėl suinteresuoto asmens kaltės. Todėl teismai

gražindami žyminį mokesį šiuo atveju turėtų vadovautis CPK 148 str. 2 d. Kita vertus, specialiaame žyminio mokesčio gražinimą reglamentuojančiame straipsnyje žyminio mokesčio gražinimo aukščiau paminėtu atveju neaptarimas vertintinas neigiamai ir gali sukelti praktinių problemų.

Manytina, kad asmuo pateikdamas ieškinį teismui po to, kai buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės iki ieškinio pateikimo teismui ir buvo sumokėta dalis žyminio mokesčio, turėtų sumokėti žyminio mokesčio dalį lygią skirtumui tarp žyminio mokesčio paskaičiuoto pagal pateikiamą ieškinį ir jau sumokėtos žyminio mokesčio dalies. Deja įstatyme ši taisyklė nėra įtvirtinta, todėl jos taikymas gali sukelti neaiškumų tiek teismams, tiek pareiškėjams.

CPK 15 str. nustato, kad *“Šalys ir kiti proceso dalyviai paaiškinimus, parodymus duoda, taip pat savo prašymus, pageidavimus pateikia žodžiu, išskyrus šiame Kodekse numatytus atvejus”*. CPK 153 str. 2 d. numato, kad *“Šio Kodekso nustatytais atvejais galimas rašytinis procesas. Šiuo atveju į teismo posėdį dalyvaujantys byloje asmenys nekviečiami ir jame nedalyvauja”*. CPK 1 dalies XI skyriaus 5-asis skirsnis reguliuojantis laikinųjų apsaugos priemonių taikymą taip pat numato, kad tam tikrus klausimus teismas gali spręsti rašytinio proceso tvarka¹¹⁸. Tačiau įstatymas nenumato, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimą teismas gali spręsti rašytinio proceso tvarka. Galima būtų daryti išvadą, kad gavęs prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones teismas turi šaukti teismo posėdį ir žodinio proceso tvarka nagrinėti prašymą. Šią išvadą dalinai pagrindžia ir CPK 148 str. 1 d., kadangi teismas, kaip taisyklė, privalo informuoti atsakovą apie prašymo dėl apsaugos priemonių taikymo nagrinėjimą. Kita vertus, CPK 148 str. 1 d. numato, kad prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių teismas išsprendžia ne vėliau kaip per tris dienas nuo jo gavimo. Per tokį trumpą terminą vargu ar apskritai įmanoma informuoti šalis apie teismo posėdį, o net ir jas informavus nebūtų užtikrinama teisė šalims tinkamai pasiruošti teismo posėdžiui (CPK 133 str. 2 d.). Taigi atsižvelgiant į laikinųjų apsaugos priemonių specifiką ir tikslus, bei sistemiskai aiškinant įstatymą, darytina išvada, kad teismas klausimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sprendžia rašytinio proceso tvarka. Tokia turėtų būti ir teismų praktika. Žinoma, jei asmuo prašo taikyti laikinąsias apsaugos priemones teismo posėdžio metu, tai prašymas galėtų būti išnagrinėtas ir teismo posėdžio metu išklausant abiejų šalių motyvus ir argumentus šiuo klausimu. Tačiau įstatymų leidėjo nenurodymas, kad minėtas klausimas gali būti sprendžiamas rašytinio proceso tvarka vertintinas, kaip naujo Civilinio proceso kodekso trūkumas.

---

¹¹⁸ Konkrečiai imant laikinųjų apsaugos priemonių pakeitimo ir panaikinimo klausimus (LR CPK 146 str. 6 d., 150 str. 3 d.).

Civilinio proceso kodeksas reikalauja, kad apie prašymo dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nagrinėjimą turi būti pranešama atsakovui. Laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos nepranešus atsakovui **tik išimtiniais atvejais**, kai yra reali grėsmė, jog toks pranešimas sutrukdytų laikinųjų apsaugos priemonių taikymą arba padarys jų taikymą nebeįmanomą (LR CPK 148 str. 1 d.). Tokia normos formuluočių nėra tinkama. Kyla įspūdis, kad teismas turi informuoti atsakovą vien tik tam, kad jis spėtų turtą paslėpti ar perleisti. Šiuolaikinėje informacinėje visuomenėje tai padaryti galima per kelias sekundes. Juolab, kad net ir informavus atsakovą apie prašymo dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nagrinėjimą faktiškai, atsižvelgiant į trijų dienų terminą, kuris nustatytas prašymui išspręsti, nėra suteikiama reali galimybė pasisakyti dėl šio prašymo.

Užsienio valstybėse vyrauja du pagrindiniai laikinųjų apsaugos priemonių taikymo modeliai:

1. laikinosios apsaugos priemonės *paprastai* taikomos *ex parte* ir atsakovui nėra suteikiama teisė pasisakyti dėl prašymo taikyti priemones. Pritaikius laikinąsias apsaugos priemones atsakovas gali skųsti teismo nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo arba kitais būdais pareikšti savo prieštaravimus (Latvija, Vokietija, tam tikrų priemonių atžvilgiu Anglija);
2. laikinosios apsaugos priemonės *paprastai* taikomos informuojant apie tai kitą šalį ir suteikiant jai *realią* galimybę pasisakyti dėl priemonių taikymo, t.y. šaukiamas teismo posėdis ir/arba šalis turi teisę pateikti rašytinius atsiliepimus. *Ex parte* apsaugos priemonės taikomos tik išimtiniais atvejais (Prancūzija, Ispanija, Italija, JAV Kalifornijos valstija, Švedija).

Lietuvos įstatymų leidėjas vietoj to, kad perimtų vieną iš pasauliniu mastu pripažįstamų modelių, pabandė sukurti naują modelį, kurio praktinis taikymas jau sukėlė daug diskusijų.

Vadovaujantis CPK 148 str. teismas paprastai privalo informuoti kitą šalį apie prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones nagrinėjimą (2 modelio bruožas), tačiau jai nesuteikiama reali galimybė pasisakyti dėl prašymo pagrįstumo (1 modelio bruožas). Manome, kad įstatymas šiuo atveju turėjo arba numatyti ilgesnį terminą prašymui dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nagrinėti¹¹⁹ ir aiškiai nurodyti, kad apsaugos priemonės paprastai taikomos laikantis rungtyniškumo principo (kviečiant šalį į posėdį ar

---

¹¹⁹ Šiuo atveju atsakovas galėtų išdėstyti savo poziciją dėl prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones, taip pat pasinaudoti CPK 146 str. 2 d. suteikta teise įmokėti reikalaujamą sumą į specialiąją sąskaitą arba gauti trečiųjų asmenų laidavimus. Vadovaujantis CPK 146 str. 2 d. tokiu atveju teismas galėtų netaikyti laikinųjų apsaugos priemonių.

leidžiant atsakovui pareikšti prieštaravimus) arba numatyti, kad laikinosios apsaugos priemonės paprastai yra taikomos *ex parte*.

CPK 146 str. 2 d. nustato, kad teismas gali netaikyti laikinųjų apsaugos priemonių, jeigu atsakovas įmoka reikalaujamą sumą į teismo specialiąją sąskaitą arba už atsakovą yra laiduojama, arba jis įkeičia turtą. Ši įstatymo nuostata yra vertintina pozityviai, nes atsakovas turi teisę pats užtikrinti būsimą teismo sprendimo įvykdymą ir taip išvengti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Tačiau tenka pripažinti, kad ši norma tikriausiai bus "mirusi". Kaip jau minėta, teismas prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones privalo išnagrinėti per 3 dienas nuo prašymo gavimo dienos. Apie prašymo nagrinėjimą teismas paprastai privalo informuoti kitą šalį. Tačiau esant tokiam trumpam terminui (3 dienų) per kurį teismas privalo išnagrinėti prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, kita šalis neturi realių galimybių atlikti veiksmus (įnešti pinigų sumą į specialiąją sąskaitą, gauti laidavimo dokumentus ar įkeisti turtą), kurie yra pagrindas netaikyti laikinųjų apsaugos priemonių, ir apie tai informuoti teismą. Kita vertus, šalis atlikusi minėtus veiksmus galės prašyti teismo, kad pritaikyto laikinosios apsaugos priemonės būtų panaikintos ar pakeistos (CPK 146 str. 3 d.).

Atkreiptinas dėmesys, kad laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos ir sustabdžius bylą (CPK 166 str. 3 d.), nagrinėjant bylas dėl santuokos nutraukimo ar pripažinimo negaliojančia, sutuoktinių gyvenimo skyrium (separacijos) (384 str. 5 d.), tėvų valdžios apribojimo (404 str. 3 d.)¹²⁰, dokumentinio proceso tvarka (427 str. 5 d.)¹²¹, bylose dėl teismo įsakymo išdavimo (CPK 436 str. 1 d.)¹²².

CPK 1 str. 1 d. įtvirtina nuostatą, jog intelektinės nuosavybės, bankroto ir restruktūrizavimo bylos nagrinėjamos pagal CPK nustatytas taisykles, išskyrus išimtis, kurias nustato kiti Lietuvos Respublikos įstatymai. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo galimybę numato Įmonių bankroto įstatymo 9 str. 2 d. 5 p., bei LR Įmonių restruktūrizavimo įstatymo 6 str. 4 p., Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 81 str., todėl laikinosios apsaugos priemonės CPK nustatyta tvarka gali būti taikomos ir aukščiau minimų kategorijų bylose.

Pažymėtina, kad teismų praktika susiformavo nuostatą, kad laikinosios apsaugos priemonės bankrutuojančios įmonės atžvilgiu gali būti taikomos tik iki bankroto bylos

---

¹²⁰ Atkreiptinas dėmesys, kad CPK 384 str. ir 404 str. numatytais atvejais laikinųjų apsaugos priemonių taikymą teismas sprendžia *ex officio*. Šia nuostata siekiama apginti šeimos, sutuoktinių ir vaikų interesus, t.y. ginamas viešasis interesas.

¹²¹ Apie klausimo nagrinėjimą šiuo atveju atsakovui nėra pranešama, nes dokumentinis procesas iki preliminaraus sprendimo priėmimo vyksta apie tai neinformuojant atsakovą (CPK 427 str. 4 d.).

¹²² Pažymėtina, kad šiuo atveju klausimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių turi būti išspręstas per vieną dieną nuo kreditoriaus pareiškimo priėmimo dienos, taigi šiuo atveju apie prašymo nagrinėjimą skolininkas nėra informuojamas. *Cit. op.* 11

iškėlimo teisme¹²³. Ši nuostata grindžiama tuo, kad po bankroto bylos iškėlimo bankrutuojančio įmonės disponavimas turtu ir taip yra suvaržytas, draudžiamas išieškojimas iš įmonės turto, jo realizacijos tvarką griežtai reglamentuoja Įmonių bankroto įstatymas ir lėšos gautos pardavus turtą yra naudojamos kreditorių reikalavimams patenkinti ir nesuteikia jokio papildomos apsaugos¹²⁴. Analogiška praktika turėtų susiformuoti ir nusistovėti po restruktūrizavimo bylos iškėlimo.

Pažymėtina, kad nuo 2006-10-12 iš esmės pasikeitė laikinųjų apsaugos priemonių taikymo reglamentavimas LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme. Pažymėtina, jog iki 2006-10-12 galiojusioji įstatymo redakcija numatė, jog taikydamas 81 str. paminėtas laikinąsias apsaugos priemones teismas turi turėti pakankamai duomenų apie autoriaus teisių, gretutinių teisių ar *sui generis* teisių pažeidimą, t.y. turi preliminariai įvertinti ieškinio pagrįstumą. Aktualioje LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo redakcijoje pastarasis reikalavimas sušvelninamas ir įtvirtinama, jog laikinųjų apsaugos priemonių taikymui pakanka „pakankamo pagrindo įtarti“, taigi lingvistinis teisės normų aiškinimas suponuoja, jog ir aktualioje įstatymo redakcijoje vis dar reikalaujama, nors ir mažesne apimtimi, įvertinti ieškinio pagrįstumą. Taigi, teigtina, jog ginčiuose dėl autorių ir gretutinių teisių laikinųjų apsaugos priemonių taikymas siejamas ne vien su grėsme sprendimo realiam įvykdymui, tačiau ir su ieškinio pagrįstumu. Vis tik Lietuvos apeliacinio teismo praktika laikosi pozicijos, jog ir autorių bei gretutinių teisių bylose laikinųjų apsaugos priemonių taikymui pakanka įsitikinti grėsme sprendimo vykdymui¹²⁵.

Be to, LR Autorių ir gretutinių teisių įstatymo redakcijoje galiojusioje iki 2006-10-12 buvo įtvirtinta (81 str. 2 d.): „*Kai autorių ar kitų teisių subjektui gali būti padaryta esminės nepataisomos žalos ar sunaikinti įrodymai, teismas Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka gali taikyti <...> laikinąsias apsaugos priemones nepranešęs apie tai kitai šaliai ir jos neišklaušęs.*“ CPK 1 str. 1 d. nustato, kad intelektinės nuosavybės bylos nagrinėjamos pagal CPK taisykles, išskyrus išimtis nustatytas specialiuose įstatymuose. Taigi aukščiau minėtos LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo normos yra specialios normos lyginant su CPK, todėl būtent jomis teismas turėjo vadovautis. Kita vertus, nebuvo aišku, kaip teismas turi elgtis, jei nėra aplinkybių numatytų LR Autorių ir gretutinių teisių įstatymo 81 str. 2 d., t.y. nėra pagrindo taikyti laikinąsias apsaugos priemones nepranešant apie tai atsakovui. Remiantis iki 2006-10-12 galiojusio įstatymo 81 str. 2 d. lingvistiniu aiškinimu tokiu atveju teismas būtų turėjęs ne tik pranešti atsakovui apie prašymo dėl laikinųjų apsaugos priemonių

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-552/2004; Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-93/2003,

¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-552/2004

¹²⁵ Lietuvos apeliacinio teismo nutartys civilinėse bylose Nr. 2-673/2006 ir Nr. 2-8/2004

taikymo nagrinėjimą, bet ir išklaudyti atsakovą dėl minėto prašymo. Aktualioje LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo redakcijoje ši nuostata performuluota iš esmės (81 str. 6 d.): „*Laikinosios apsaugos ir įrodymų užtikrinimo priemonės gali būti taikomos nepranešus atsakovui ir jo neišklausius, ypač tais atvejais, kai delsimas galėtų padaryti nepataisomą žalą pareiškėjui arba kai yra įrodoma grėsmė, kad įrodymai gali būti sunaikinti.*“ Pastaroji formuluotė atitinka bendrąsias CPK normas, reglamentuojančias laikinųjų apsaugos priemonių taikymą ir realios galimybės pasisakyti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atsakovui nesuteikia, nes teismas turi prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo išspręsti per 3 dienas nuo prašymo gavimo dienos. Taigi akivaizdu, kad šiuo aspektu LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas galiojęs iki 2006-10-21 nebuvo tinkamai suderintas su CPK, kuris faktiškai neužtikrina galimybės atsakovui pasisakyti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Kadangi, intelektinės nuosavybės objektai paprastai pasižymi tuo, kad jų neteisėtos kopijos gali būti labai greitai išplatintos, sunaikintos ar paslėptos, todėl, LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimas šiuo aspektu vertintinas teigiamai.

Pažymėtina, jog aktualus LR Autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas laikinąją teisinę apsaugą skirsto į dvi kategorijas: laikinąsias apsaugos priemones ir įrodymus užtikrinančias priemones.

Taikant laikinąsias apsaugos priemones būtina atsižvelgti ne tik į ieškovo interesus bei tikslus, bet ir į atsakovo teises ir teisėtus interesus. Tik tokiu būdu galima užtikrinti LR Konstitucijoje įtvirtintų teisingumo, teisinės valstybės ir lygiateisiškumo principų įgyvendinimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad *“Teisingumo principas yra universalus principas, kuris, be kita ko, suponuoja ir tai, kad bet kokios valstybės taikomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui bei turi atitikti siekiamus teisėtus tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti, be to, teisingumas gali būti įgyvendinamas tik užtikrinant interesų pusiausvyrą bei išvengiant socialinio gyvenimo nestabilumo. Teisingumo negalima pasiekti pripažįstant tik vieno asmens interesus ir neigiant kito asmens teisėtus interesus”*¹²⁶. Šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat nurodė, jog *“Kadangi ieškinio užtikrinimo priemonių taikymas susijęs su laikinu turtinių ir kitų atsakovo teisių ribojimu bei jo veiklos suvaržymu, todėl čia ypač svarbus teisingumo principo įgyvendinimas. Taikant ieškinio užtikrinimo priemones teisingumas reikalauja, kad asmeniui padaryta žala būtų atlyginama visiškai, tačiau kartu būtina atsižvelgti ne tik į kreditoriaus, bet ir į pagrįstus skolininko interesus, į jo turtinę padėtį, ieškinio užtikrinimo priemonių taikymo pasekmes skolininkui bei kitiems su*

---

¹²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-145/2002 (*Teismų praktika Nr. 17*. Vilnius: 2002, p. 217-223).

skolininko veikla susijusiems asmenims. Taikomos ieškinio užtikrinimo priemonės turi būti proporcingos siekiamiems tikslams, t.y. teisingumas reikalauja užtikrinti kreditoriaus ir skolininkų teisėtų interesų pusiausvyrą". Tokia pozicija atsispindi ir CPK. Teismas taikydamas kelias laikinasias apsaugos priemones neturi viršyti ieškinio sumos¹²⁷ ir privalo parinkti konkrečią priemonę vadovaudamasis ekonomiškumo principu (CPK 145 str. 2 d.). Kadangi laikinosios apsaugos priemonės gali būti skiriamos tik siekiant užtikrinti teismo sprendimo įvykdymą, teismai neturėtų paskirti tokių laikinųjų apsaugos priemonių, kurios konkrečiu atveju neturi jokios įtakos teismo sprendimo įvykdymui. Todėl pagrįsta ir logiška yra teismų praktikoje vertinti paskirtų laikinųjų apsaugos priemonių teisėtumą atsižvelgiant į ekonomiškumo principą ir laikinųjų apsaugos priemonių tikslingumo principą, pvz., Lietuvos apeliacinio teismo kolegija 2003-06-19 civilinėje byloje UAB FMĮ „VB Vilfima“ prieš UAB „Alma littera“ ir kt. konstatavo: *„Teisėjų kolegija pažymi, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslas yra būsimo teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimas (CPK 144 str. 1 d.). Iš šios įstatymo nuostatos darytina išvada, kad konkreti laikinosios apsaugos priemonė gali būti pritaikyta tik tada, jei ji gali padėti užtikrinti būsimo teismo sprendimo įvykdymą. Laikinoji apsaugos priemonė, neatitinkanti ieškovo pareikšto reikalavimo esmės ir nesusijusi su būsimo teismo sprendimo įvykdymo konkrečioje byloje apsauga, negali būti taikoma. Tokią išvadą taip pat patvirtina ir CPK 145 straipsnio antra dalis, pagal kurią laikinosios apsaugos priemonės parenkamos vadovaujantis ekonomiškumo principu. Tiesiogiai su pareikštu reikalavimu ir būsimo teismo sprendimo įvykdymu nesusijusių bei įtakos teismo sprendimo įvykdymui nedarančių apribojimų atsakovo atžvilgiu taikymas pažeidžia ekonomiškumo principą, todėl yra neteisėtas. <...>”¹²⁸. Pastaroji teismų praktika vertintina kaip sektinas precedentas.*

Dėl laikinųjų apsaugos priemonių teismas priima motyvuotą nutartį, kurioje turi būti nurodyta laikinoji apsaugos priemonė, jos mastas, įvykdymo tvarka ir būdas (CPK 148 str. 4 d.). CPK 436 str. 1 d. nustatyta, kad išsprendęs kreditoriaus pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo priėmimo klausimą, teismas CPK nustatyta tvarka išsprendžia laikinųjų apsaugos priemonių taikymo skolininkui klausimą. Pagal CPK 145 str. 4 d. laikinosios apsaugos priemonės taikomos priimant motyvuotą nutartį. Tad jeigu išduodant kreditoriui teismo įsakymą nusprendžiama taikyti skolininkui laikinasias apsaugos priemones, teismas dėl jų taikymo turi priimti atskirą nutartį, atitinkančią CPK 148 str. 4 d. nustatytus reikalavimus¹²⁹. Be to, apie laikinųjų apsaugos priemonių rūšį turi būti pažymima ir pačiame teismo įsakyme

¹²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-402/2004

¹²⁸ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-256/2003

¹²⁹ *Cit. op.* 116

(CPK 436 str. 2 d. 9 p.). Laikinoji apsaugos priemonė parenkama iš CPK 147 str. 1 d. nurodytų priemonių. Kiti įstatymai taip pat gali numatyti tam tikras apsaugos priemones. Laikinių apsaugos priemonių mastas – tai apimtis, kuria taikomos laikinosios apsaugos priemonės. Turtiniuose ginčiuose priemonių mastas išreiškiamas arba tam tikra pinigų suma, arba nurodant konkretų turtą, kuriam priemonės yra taikomos. Apsaugos priemonių mastas nustatomas atsižvelgiant į asmens prašymą taikyti apsaugos priemones, ieškinio (jei jis pateiktas teismui) dalyką ir pagrindą. Laikinių apsaugos priemonių vykdymo tvarkos ir būdo nurodymas gali būti reikalingas, kai nežinomas atsakovo (skolininko) turtas, taikant atskiras laikinių apsaugos priemonių rūšis. Kai nežinomas skolininko turtas, teismas paveda skolininko turtą surasti ir aprašyti antstoliui. Taikant atskiras laikinių apsaugos priemonių rūšis gali būti reikalinga nustatyti jų vykdymo būdus, terminus per kurį jos turi būti įvykdytos, subjektus, kurie privalo atsižvelgti ir laikytis taikomų priemonių ir kt. Kiti reikalavimai teismo nutarčiai taikyti laikinasias apsaugos priemones yra nurodyti CPK 148 str. 3 d.

Teismas apie nutarties taikyti laikinasias apsaugos priemones priėmimą privalo informuoti šalis Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka. Vadovaujantis CPK 292 str. tokia nutartis šalims išsiunčiama per tris dienas nuo jos priėmimo dienos.

Teismas taikydamas apsaugos priemones turi teisę nustatyti ir laikinosios apsaugos priemonės taikymo terminą (CPK 148 str. 3 d. 8 p.). Italijoje laikinių apsaugos priemonių taikymo terminas nustatomas, kai priemonės taikomos *ex parte*. Tokiu atveju per įstatymo nustatytą dvidešimties dienų terminą, kita šalis turi teisę pareikšti prieštaravimus, kuriuos išklauses teisėjas sprendžia ar palikti galioti laikinasias apsaugos priemones ar jas panaikinti. Matomai, analogiška praktika galėtų formuotis ir Lietuvoje. Kita vertus, Lietuvoje šalis, kurios atžvilgiu yra taikomos apsaugos priemonės, turi teisę bet kada prašyti teismo panaikinti taikomas apsaugos priemones (CPK 150 str. 1 d.).

Pažymėtina, kad teismas turi teisę taikyti laikinasias apsaugos priemones užtikrindamas ne tik valstybės teismo, bet ir arbitražo teismo sprendimą. Tokia nuostata įtvirtinta LR Komercinio arbitražo įstatymo 12 str. Lietuvos teismų praktika taip pat rodo, kad teismai imasi priemonių arbitražo teismo sprendimui užtikrinti¹³⁰. Reikia atkreipti dėmesį, kad jei ieškinio, kuris bus ar yra pateiktas arbitražo teisme, suma yra didesnė nei 100 000 Lt, tai vadovaujantis CPK 27 str. 1 d. prašymas dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo turi būti paduodamas arbitražinio teismo apygardos teismui, o jei mažesnė, tai arbitražo teismo vietos apylinkės teismui¹³¹.

---

¹³⁰ Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-361/2002

¹³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-8/1999

2.3. Laikinių apsaugos priemonių vykdymas

Kol teismo nutartis dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo nėra įvykdyta nėra garantuojama, kad būsimas teismo sprendimas bus realiai apsaugotas.. Taigi tinkamas nutarčių dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo vykdymas yra itin svarbus tam, kad būtų pasiekti laikinių apsaugos priemonių instituto tikslai.

CPK 18 str. nustato, kad *“Įsiteisėję teismo sprendimas, nutartis, įsakymas ar nutarimas yra privalomi valstybės ar savivaldybių institucijoms, tarnautojams ar pareigūnams, fiziniams bei juridiniams asmenims ir turi būti vykdomi visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje”*. Nutartis dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo įsigalioja¹³² nuo jos priėmimo dienos (CPK 148 str. 5 d.) ir turi būti vykdoma skubiai (CPK 152 str. 1 d.). Tačiau toli gražu ne visada šalis, kurios atžvilgiu laikinoji apsaugos priemonė taikoma, laisva valia paklūsta ir vykdo teismo nutartį, todėl dažnai yra būtinas vykdyti teismo sprendimus ar nutartis įgaliotos valstybės institucijos (asmenų) įsikišimas.

Vadovaujantis CPK 584 str. teismo nutartis dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo yra vykdytinas dokumentas, tačiau antstolis vykdymo veiksmus gali atlikti tik turėdamas vykdomąjį dokumentą (CPK 586 str. 2d.). CPK 587 str. pateikia vykdomųjų dokumentų sąrašą, kuriame nutartis dėl laikinių apsaugos priemonių tiesiogiai nėra minima. Tačiau CPK 152 str. 4 d. nustato, kad teismo nutartis dėl laikinių apsaugos priemonių antstolis vykdo teismo sprendimams vykdyti nustatyta tvarka. CPK 587 str. 1 d. 4 p. numato, kad vykdomieji dokumentai yra kiti institucijų ir pareigūnų sprendimai, kurių vykdymą civilinio proceso tvarka nustato įstatymai. Tai leidžia daryti išvadą, jog CPK 587 str. nėra nustatytas baigtinis vykdomųjų dokumentų sąrašas. Taigi sistemaiškai aiškinant įstatymą teismo nutartis dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo remiantis CPK 152 str. 4 d. ir 587 str. 1 d. 4 p turėtų būti laikoma vykdomuoju dokumentu. Pastarąją poziciją palaiko ir teismų praktika¹³³. Be to atkreiptinas dėmesys, jog 2002-12-31 LR Teisingumo ministro įsakymo “Dėl teismų sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo”¹³⁴ 16 p. taip pat įtvirtino, jog nutartis dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo yra vykdomasis dokumentas. Šios nuostatos nebeliko aktualioje Vykdomo instrukcijos redakcijoje 2005-10-27 LR Teisingumo

---

¹³² Skirtingai nei daugelyje CPK straipsnių šiame kodekso straipsnyje naudojama sąvoka “įsigalioja”, o ne “įsiteisėja”. Matomai, tai tik nedidelė redakcinė klaida. Vis tik siekiant visiško CPK pagrįstumo įstatymų leidėjo iniciatyva suvienodinti sąvokas būtų sveikintina.

¹³³ *Cit. op.* 116.

¹³⁴ Valstybės žinios, 2003, Nr. 3-82.

ministro įsakymu Nr. 1R-352 “Dėl teismų sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo”¹³⁵ (toliau tekste – Vykdomo instrukcija), todėl, siekiant teisinio aiškumo įstatymo leidėjo iniciatyva įtraukti nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo į vykdomųjų dokumentų sąrašą įtvirtintą CPK būtų sveikintina.

Šiuo metu kai kurie teismai nutartyje dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo net pažymi, kad ši nutartis turi vykdomojo dokumento galią.

Pažymėtina, kad nutartys taikyti apsaugos priemones yra vykdomos teismo sprendimams vykdyti nustatyta tvarka su viena išimtimi – areštuotas turtas negali būti realizuojamas iki teismo sprendimo įsiteisėjimo arba iki teismo sprendimo, kuris yra vykdomas skubiai, priėmimo dienos.

Nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nedelsiant nusiunčiama antstoliui, viešo registro tvarkytojui arba kitam pareigūnui ar asmeniui įgaliotam vykdyti nutartį (CPK 152 str. 3 d.). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad *“lingvistinė nurodytos teisės normos prasmė neleidžia teigti, jog būtent teismas yra tas subjektas, kuriam tenka pareiga išsiųsti antstoliui bet kurią nutartį dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo, vienos priemonės pakeitimo arba jos panaikinimo (...) Pagal CPK 152 str. pats teismas antstoliui, kurio aptarnaujamoje teritorijoje yra vykdymo vieta <...> išsiunčia nutartį taikyti laikinąją apsaugos priemonę, pakeisti vieną priemonę kita arba ją panaikinti tik tuo atveju, kai tokia nutartis priimta teismo iniciatyva (CPK 144 str. 2 d., 146 str. 5 d., 150 str. 2 d.)”*¹³⁶. Reikia pripažinti, kad šis Aukščiausiojo Teismo išaiškinimas išsprendė vieną iš pagrindinių praktinių problemų dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymo. CPK 152 str. 3 d. buvo aiškinama, kaip įpareigojanti teismą išsiųsti nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo antstoliui. Tačiau įvykus antstolių reformai teismai nežinojo, kuriam antstoliui turi būti siunčiama nutartis. Pažymėtina, kad Aukščiausiojo Teismo išaiškinimas atitinka dispozityvumo principą, t.y. asmuo, kurios naudai priimta nutartis taikyti laikinąsias apsaugos priemones pats sprendžia ar naudotis valstybės prievartos mechanizmu ir pateikti nutartį dėl apsaugos priemonių taikymo vykdyti įstatymų nustatyta tvarka. Iki nutarties taikyti apsaugos priemones pateikimo vykdyti šalys gali taikiai išspręsti ginčą, atsakovas gali pateikti pareiškėjo reikalavimo užtikrinimą. Pažymėtina, kad ir Vykdomo instrukcijos 7 p. nustato, kad tik teismo nutartis, kuri yra priimta teismo iniciatyva, teismo turi būti siunčiama antstoliui. Nutartį priėmus šalies prašymu, tokia nutartis yra išduodama tai šaliai, kurios iniciatyva ji priimta. Teismų praktikoje nutartys dėl laikinųjų apsaugos priemonių pritaikytų

¹³⁵ Valstybės žinios, 2005 11 03, Nr. 130-4682.

¹³⁶ *Cit. op.* 116

pareiškėjo prašymu taip pat nėra siunčiamos antstoliui. Teismai taikydami laikinąsias apsaugos priemones rezoliucinėje dalyje paprastai išaiškina pareiškėjo teisę kreiptis į antstolį dėl nutarties vykdymo. Tokia teismų praktika yra sveikintina ir užtikrina, kad asmuo bus tinkamai informuotas apie galimybę įstatymų nustatyta tvarka prašyti priverstinio teismo nutarties vykdymo.

Kita vertus teismas, kaip teisingumą vykdanči institucija, neturėtų apsiriboti vien tik atitinkamų procesinių dokumentų priėmimu (pvz. sprendimo, nutarties). Teisingumas bus pasiektas tik tada, kai vykdytiną teismo sprendimą bus įvykdytas. Efektyvus teisingumo vykdymas yra viešas (visos visuomenės ir valstybės) interesas. Todėl teismas turėtų rūpintis, kad ir nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo būtų vykdoma, nes apsaugos priemonių tikslas yra užtikrinti būsimo teismo sprendimo įvykdymą. Šiam tikslui pasiekti įstatymas numato šios nutarties skubą vykdymą. Pažymėtina, kad atskirojo skundo dėl nutarties taikyti apsaugos priemones padavimas nesustabdo nutarties skubaus vykdymo.

Kol šalis gauna teismo nutartį ir suranda antstolį galintį vykdyti nutartį praeina nemažas laiko tarpas. Per šį laikotarpį nesažiningas atsakovas, gavęs teismo nutartį taikyti laikinąsias apsaugos priemones iš esmės tuo pačiu metu, kaip ir prašęs taikyti apsaugos priemones asmuo, turi galimybes turtą perleisti, paslėpti. Todėl manome, kad jei pareiškėjas pateikdamas teismui prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nurodo, kuriam antstoliui turėtų būti išsiųsta teismo nutartis, tai teismas šį asmens prašymą turėtų įvykdyti. Tokiu būdu laikinųjų apsaugos priemonių taikymas gali būti žymiai efektyvesnis ir geriau apsaugo būsimą teismo sprendimą.

Nutartį taikyti laikinąsias apsaugos priemones asmuo gali pateikti tam antstoliui, kurio aptarnaujamoje teritorijoje gyvena fizinis asmuo, kurio atžvilgiu yra taikomos apsaugos priemonės, arba kurio aptarnaujamoje teritorijoje yra to asmens turto buvimo ar darbo vieta (CPK 590 str. 1d.). Jei apsaugos priemonės taikomos juridinio asmens ar jo turto atžvilgiu, tai nutartis pateikiama antstoliui, kurio aptarnaujamoje teritorijoje yra to asmens buveinė arba turtas (CPK 590 str. 2 d.).

Jei taikoma apsaugos priemonė yra susijusi su turtu, kuris yra registruotas valstybės registre, tai teismas turėtų tokią nutartį išsiųsti atitinkam registru. Tam tikrais atvejais nutartis gali būti siunčiama ir kitiems asmenims (pvz. teismo paskirtam administratoriui, policijos įstaigai, kai teismas paima iš atsakovo rašytinį pasižadėjimą neišvykti ir kt.).

CPK 609 str. 2 d. nustato, kad sprendimų vykdymo išlaidų dydį, apmokėjimo ir atleidimo nuo jų tvarką nustato Vykdymo instrukcija. Kaip minėta, teismo nutartys dėl

laikinių apsaugos priemonių taikymo yra vykdomos sprendimams vykdyti nustatyta tvarka, tad Vykdyimo instrukcija galioja ir nutartims dėl apsaugos priemonių taikymo.

Vykdyimo instrukcijos 29 p. nustato, kad *“Vykdyimo veiksmai atliekami po to, kai išieškotojas apmoka jų atlikimą, išskyrus atvejus, kai išieškotojo ir antstolio susitarimu šioje instrukcijoje nustatyta tvarka apmokėjimas už šių vykdyimo veiksmų atlikimą buvo atidėtas ar išieškotojas buvo atleistas nuo vykdyimo išlaidų sumokėjimo”*.

Atkreiptinas dėmesys, kad laikinąsias apsaugos priemones teismas savo iniciatyva gali taikyti tik gindamas viešąjį interesą. Neabejotina, kad viešojo intereso gynimas yra svarbus visai valstybei, visuomenei ar jos daliai. Taigi kai teismas imasi ginti viešąjį interesą, tai ir išlaidas susijusias su viešojo intereso gynimu turėtų padengti pati visuomenė. Darytina išvada, kad šiuo atveju vykdyimo išlaidos turėtų būti dengiamos iš valstybės biudžeto ir tam biudžete turėtų būti skirta lėšų.

Kaip minėta, nutartis taikyti laikinąsias apsaugos priemones yra vykdoma teismo sprendimams vykdyti nustatyta tvarka. Teismo sprendimų vykdyimo tvarka nėra šio darbo objektas, tad atskirų apsaugos priemonių vykdyimo ypatumai šiame darbe nebus aptarinėjami.

2000-12-22 d. reglamente (EB) Nr. 44/2001 „Briuselis I“ dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo bei vykdyimo užtikrinimo yra nustatytos jurisdikcijos ir teismų sprendimų vykdyimo bendrosios normos. Su laikinosiomis ir apsaugos priemonėmis susijusios dvi šio reglamento nuostatos, kurias taikant apsiribojama valstybių narių nacionaline teise:

Šio reglamento 31 straipsnyje teigiama, kad prašymas taikyti valstybės narės įstatyme numatytas laikinąsias, tarp jų ir apsaugos, priemones tos valstybės teismui gali būti paduotas, net jeigu pagal šį reglamentą kitos valstybės narės teismai turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės. Tačiau Europos Bendrijų Teisingumo Teismas apribojo galimybes pasinaudoti tokiomis priemonėmis: pagal šio reglamento 31 straipsnį laikinosios arba apsaugos priemonės, susijusios su klausimais, kylančiais iš jo taikymo srities, yra tik tos, kurių paskirtis yra išlaikyti padėtį *de facto* arba *de jure* siekiant išlaikyti teises, kurias pripažinti prašoma ir bylą iš esmės nagrinėjantį teisėją. Be to, teisės pasinaudoti laikinosiomis arba apsaugos priemonėmis pagal šio reglamento 31 straipsnį suteikimas ypač priklauso nuo realios sąsajos tarp šios priemonės objekto ir valstybėje narėje bylą nagrinėjančio teisėjo teritorinės kompetencijos buvimo. Be to, neturi būti pažeista atsakovo teisė į rungimosi procesą.

Minėto reglamento 47 straipsnyje numatyta, kad kai teismo sprendimas turi būti pripažintas šiame reglamente nustatyta tvarka, niekas netrukdo pareiškėjui pasinaudoti

laikinosiomis, tarp jų ir apsaugos, priemonėmis pagal valstybės narės, kuriai pateikiamas prašymas, įstatymus, nereikalaujant paskelbti sprendimo vykdytinu pagal 41 straipsnį. Sprendimą paskelbus vykdytinu yra suteikiama teisė taikyti bet kurias apsaugos priemones. Tačiau 47 straipsnio 3 dalyje pridedama, kad per laikotarpį, kuris 43 straipsnio 5 dalyje nustatytas pateikti apeliaciją prieš sprendimo paskelbimą vykdytinu, ir iki tokios apeliacijos išsprendimo, negalima imtis sprendimo vykdymo priemonių, kitų nei šalies, kurios atžvilgiu prašoma vykdyti sprendimą, turto apsaugos priemonės.

2000 m. lapkričio 30 d. Teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose savitarpio pripažinimo principo įgyvendinimo priemonių programa nustato kelis etapus siekiant pažangos reglamento „Briuselis I“ reguliuojamose srityse. Pirmąją grupę priemonių, tiesiogiai susijusių su teismo sprendimų abipusiu pripažinimu, numatyta dar labiau apriboti tarpines priemones, reikalingas tam, kad būtų galima vykdyti kitoje valstybėje priimtus teismo sprendimus ir pagerinti vienoje valstybėje priimtų sprendimų vykdymą kitoje valstybėje, kurioje prašoma juos vykdyti. To siekiant reikėtų:

- įgyvendinti skubų vykdymą: sprendimas, kuris jį vykdyti prašomoje valstybėje yra paskelbtas vykdytinu, būtų ir vykdytinas skubiai, nepaisant galimos apeliacijos. Dėl tokio pokyčio reikėtų keisti Reglamento „Briuselis I“ 47 straipsnio 3 dalį;
- Europos lygiu imtis apsaugos priemonių: vienoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas suteiktų teisę visoje Europos Sąjungos teritorijoje imtis skolininko turto apsaugos priemonių;
- patobulinti banko sąskaitų areštą, pavyzdžiui, įvedant banko sąskaitų areštą Europos lygiu

2.4. Laikinių apsaugos priemonių galiojimas, pakeitimas, panaikinimas, apskundimas

Teismo nutartis dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo įsigalioja nuo jos priėmimo momento ir turi būti vykdoma skubiai. Teismo paskirtos laikinosios apsaugos priemonės galioja iki teismo sprendimo, kuriuo buvo atmestas ieškinys išiteisėjimo, o jei ieškinys buvo patenkintas, iki teismo sprendimo įvykdymo. Jei ieškinys atmetamas teismas dėl laikinių apsaugos priemonių panaikinimo turi pasisakyti priimdamas teismo sprendimą.

Laikinosios apsaugos priemonės paprastai yra taikomos pradinėje bylos nagrinėjimo stadijoje, o kai kuriai atvejais ir iki civilinės bylos išskėlimo teisme. Pradinėje bylos stadijoje taikydamas apsaugos priemones teismas gali dar nežinoti aplinkybių svarbių

apsaugos priemonių taikymui ir (arba) parinkimui. Minėtos aplinkybės gali atsirasti ir vėliau nagrinėjant civilinę bylą. Dėl šios priežasties įstatymas suteikia teisę byloje dalyvaujantiems ar kitiems suinteresuotiems asmenims prašyti teismo pakeisti ar panaikinti taikomas apsaugos priemones.

Laikinosios apsaugos priemonės gali būti pakeičiamos, kai jos pernelyg varžo atsakovo teises, pažeidžia ieškovo ir atsakovo interesų pusiausvyrą, ieškovas padidina ar sumažina ieškinio pareiškime keliamus reikalavimus, pakeičia ieškinio dalyką, atsakovas turi kito turto, kurio atžvilgiu laikinųjų apsaugos priemonių taikymas mažiau varžytų atsakovo veiklą ir teises¹³⁷, ir kitais atvejais. Apsaugos priemonės panaikinamos, kai teismas įsitikina, jog nekyla grėsmė būsimam teismo sprendimui (pvz. atsakovas pateikia tinkamą ieškovo reikalavimo užtikrinimą ar kt.).

CPK 146 str. 3 d. nustato, kad teismas gali pakeisti ar panaikinti pritaikytą apsaugos priemonę, kai atsakovas įmoka į teismo specialiąją sąskaitą reikalaujamą pinigų sumą arba už atsakovą yra laiduojama. Atsakovas taip pat gali savo prievolėms užtikrinti įkeisti turtą. Reikalaujama pinigų suma turi būti nustatoma pagal ieškinio kainą, pridėdant ieškovo jau patirtas bylinėjimosi išlaidas. Reikalaujamos pinigų sumos įnešimas į specialiąją sąskaitą gali būti taikomas išimtinai bylose, kuriuose keliami piniginiai reikalavimai (atsirandantys iš sutarties, delikto, darbo santykių, išlaikymo priteisimo ir kitų). Jei ieškovas prašo priteisti tam tikrą daiktą, tai daikto vertės pinigų sumos įnešimas į specialiąją sąskaitą gali neužtikrinti būsimo teismo sprendimo įvykdymo.

Jei už atsakovą yra laiduojama, tai teismas prieš pakeisdamas ar panaikindamas apsaugos priemones, turi įvertinti laiduotojo patikimumą ir jo turtinę padėtį, laidavimo sutarties sąlygas. LR Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas¹³⁸ ir LR Pelno mokesčio įstatymas¹³⁹ nustato, kad įstatymų numatytais atvejais mokestinių prievolių įvykdymas turi būti užtikrintas banko arba draudimo įmonės laidavimo arba garantijos dokumentu. Manome, kad teismo sprendimo įvykdymo užtikrinimui turėtų būti keliami ne mažesni reikalavimai, nei mokestinėms prievolėms užtikrinti. Todėl atsakovas paprastai turėtų pateikti Lietuvos Respublikoje įregistruotos ir veikiančios banko įstaigos arba draudimo įmonės, turinčios atitinkamai banko ar draudimo veiklos licenciją, laidavimo dokumentą. Be to, bankų ir draudimo įmonių veiklą Lietuvoje prižiūri atitinkamos valstybės institucijos, bankams ir

¹³⁷ Pavyzdžiui, atsakovas turi nekilnojamo ar kilnojamo turto, tačiau teismas, neturėdamas duomenų apie tai, areštuoja kredito įstaigų sąskaitose esančias pinigines lėšas. Tokiu atveju piniginių lėšų areštas, kuris iš esmės riboja atsakovo veiklą, turėtų būti keičiamas kilnojamo ar nekilnojamo turto areštu, nes tokia apsaugos priemonė efektyviai užtikrintų būsimą teismo sprendimą, bei sukeltų lengvesnes pasekmes atsakovui. Taip pat žr. Lietuvos apeliacinio teismo nutartys civilinėse bylose Nr. 2-90/2003, 2-498/2002

¹³⁸ Valstybės žinios, 2002, Nr. 35-1271.

¹³⁹ Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992.

draudimo įmonėms įstatymais ir kitais teisės aktais yra nustatyti reikalavimai tam tikriems finansiniams rodikliams, todėl jų turtinė padėtis ir galimybės atsakyti už laiduotojo prievolės nekelia rimtų abejonių. Kitų privačių juridinių asmenų veikla, finansiniai rodikliai nėra taip griežtai kontroliuojami valstybės institucijų, todėl jų laidavimas už atsakovą paprastai neturėtų būti pakankamas pagrindas pakeisti ar panaikinti taikomas laikinas apsaugos priemones.

Nors Civilinio proceso kodeksas, kaip pagrindą pakeisti ar panaikinti laikinas apsaugos priemones tiesiogiai ir nenumato garantijos už atsakovą pateikimo, tačiau ši užtikrinimo priemonė turėtų būti laikoma pakankama tam, kad teismas panaikintų ar pakeistų apsaugos priemones. Tinkamu garantu už atsakovą, kaip ir laidavimo atveju, turėtų būti laikomas Lietuvoje veikiantis bankas ar draudimo įmonė.

Laikinosios apsaugos priemonės taip pat gali būti panaikinamos ar pakeičiamos, kai ieškovo naudai įkeičiamas turtas. Įkeistas gali būti ne tik atsakovo, bet ir trečiųjų asmenų turtas (svetimo daikto įkeitimas (hipoteka)). Atsižvelgiant į tai, kad tarp šalių yra kilęs ginčas, kuris bus išspręstas tik galutiniu teismo sprendimu, šiuo atveju turėtų būti nustatomas sąlyginis įkeitimas (hipoteka). Šis įkeitimas (hipoteka) įsigaliojotų tik jei teismas patenkintų ieškovo reikalavimą.

Asmuo siekiantis, kad teismas pakeistų ar panaikintų laikinąją apsaugos priemonę turi kreiptis į teismą su pagrįstu prašymu. Šiam prašymui taikomi bendri procesiniai dokumentams keliami reikalavimai (CPK 111 str.). Apie prašymo dėl apsaugos priemonių pakeitimo nagrinėjimą yra informuojami byloje dalyvaujantys ir kiti suinteresuoti asmenys, jie turi teisę pareikšti savo prieštaravimus dėl prašymo. Nors įstatymas ir nenumato, kad sprendžiant laikinųjų apsaugos priemonių panaikinimo klausimą yra informuojami byloje dalyvaujantys asmenys, tačiau atsižvelgiant į tai, kad laikinosios apsaugos priemonės paprastai taikomos informuojant minėtus asmenis, be to, laikinųjų apsaugos priemonių pakeitimo klausimas nagrinėjamas informuojant minėtus asmenis, darytina išvada, kad apie prašymą panaikinti apsaugos priemones turi būti informuojami ir byloje dalyvaujantys asmenys. Kadangi Civilinio proceso kodeksas nenumato, kad sprendžiant šį klausimą daromos tam tikros išimties iš rungimosi principo, byloje dalyvaujantys asmenys ir kiti suinteresuoti asmenys šiuo atveju taip pat turi teisę pateikti savo prieštaravimus dėl prašymo panaikinti apsaugos priemones.

Teismas savo iniciatyva pakeisti ar panaikinti vieną laikinąją apsaugos priemonę kita turi teisę tik gindamas viešąjį interesą¹⁴⁰. Be to, teismas *ex officio* panaikina apsaugos priemones, kai asmuo, kuris kreipėsi dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo, per teismo nustatytą terminą nepaduoda ieškinio, arba neįvykdo teismo įpareigojimo sumokėti atitinkamą pinigų sumą arba pateikti banko garantiją, kaip galimų atsakovo nuostolių užtikrinimo (CPK 150 str. 2 d. 2 ir 3 p.). Tačiau praktikoje kyla klausimas ką reikia laikyti ieškinio padavimu teismui, t.y. nuo kada laikoma, kad ieškinys teismui yra paduotas ir nėra pagrindo panaikinti laikinąsias apsaugos priemones, kurios buvo taikytos iki ieškinio pateikimo teismui. Įstatymas vienareikšmio atsakymo į šį klausimą neduoda, be to, įstatyme yra naudojama ne tik “ieškinio padavimo” (CPK 150 str. 2 d. 2 p.), bet ir “ieškinio pateikimo” (CPK 148 str. 2., 135 str.), bei “ieškinio registracijos teisme” (CPK 137 str. 3 d.) sąvokos. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad *“kaip ir bet kuri kita asmens teisė, taip pat ir teisė kreiptis į teismą turi būti įgyvendinama laikantis įstatymo nustatytos tvarkos (...) Kiekviename ieškininiame pareiškime ieškovas privalo nurodyti savo ieškinio elementus – ieškinio dalyką (ieškovo reikalavimą) ir pagrindą (aplinkybes, kuriomis ieškovas grindžia savo reikalavimą bei šias aplinkybes patvirtinančius įrodymus). Nesant bent vieno iš šių dviejų elementų, nėra ieškinio. (...) CPK (...) reikalavimai suformuluoti imperatyvia forma ir nenumato jokių išimčių. Jeigu suinteresuotas asmuo nepaiso (...) imperatyvių reikalavimų ir paduoda teismui pareiškimą, neatitinkantį minėtų straipsnių reikalavimų, tai teisėjas (...) nustato ieškovui terminą pareiškimo trūkumams ištaisyti. Ieškovui per teisėjo nustatytą terminą nepašalinus ieškinio pareiškimo trūkumų, pareiškimas laikomas nepaduotu ir gražinamas ieškovui”*¹⁴¹. Taigi procesinė ieškinio prigimtis lemia, kad ieškinys yra specialus procesinis dokumentas, kuriame ieškovas išdėsto savo reikalavimus atsakovui ir prašymus teismui. Ieškiniui, kaip procesiniam dokumentui įstatymas nustato tam tikrus reikalavimus (CPK 111 str., 135 str.). Jei ieškinys neatitinka įstatymo nustatytų reikalavimų, tai jis negali būt laikomas tinkamai paduotu teismui. Teismas nustatęs ieškinio pareiškimo trūkumus priima nutartį ir nustato terminą trūkumams pašalinti. Darytina išvada, kad ieškinys turėtų būti laikomas paduotu nuo to momento, kai teismas priima ieškinį. Taigi įstatymo nustatytas maksimalus 14 dienų terminas ieškiniui pateikti po to, kai buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės (CPK 148 str. 2 d.) realiai yra labai trumpas. Teismas ieškinio priėmimo

---

¹⁴⁰ Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad viešas interesas reikalauja, kad teismas panaikintų laikinąsias apsaugos priemones, kurios buvo pritaikytos netinkamam atsakovui, kuris bylos nagrinėjimo metu buvo pakeistas tinkamu atsakovu, ir nėra netinkamo atsakovo prašymo dėl priemonių panaikinimo. Savo ruožtu netinkamo ieškovo pasikeitimas nesudaro pagrindo teismui *ex officio* panaikinti apsaugos priemones. Tokiu atveju jos panaikinamos tik byloje dalyvaujančių ar suinteresuotų asmenų prašymu. *Cit. op.* 116.

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-711/2002

klausimą privalo išspręsti per 10 dienų nuo jo registracijos, tai yra gavimo teisme dienos. Siekdamas, kad iki ieškinio pateikimo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės nebūtų panaikintos, ieškovas turėtų ieškinį teismui pateikti prieš 10 dienų iki termino ieškiniui pateikti pasibaigimo dienos. Taigi jis realiai turėtų vos 4 dienas po laikinųjų apsaugos priemonių pritaikymo ieškiniui pateikti. Jei atsižvelgsime į tai, kad nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo turi būti išsiųsta per tris dienas nuo jos priėmimo dienos ir pasiekia pareiškėją per 1-3 dienas, tai šis terminas gali dar labiau sutrumpėti. Pažymėtina, kad Italijoje bei Švedijoje yra nustatytas 30 dienų terminas ieškiniui pateikti po to, kai buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės. Ieškinio pateikimu laikomas ieškinio priėmimas (civilinės bylos pradžia). Jei ieškinys per nustatytą terminą nepriimtas laikinosios apsaugos priemonės panaikinamos¹⁴². Remiantis aukščiau išdėstytu, manome, kad įstatymų leidėjas turėtų nustatyti ilgesnį terminą ieškiniui paduoti po to kai buvo pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės arba nedviprasmiškai įtvirtinti nuostatą, kad ieškinio pateikimu šiuo atveju laikoma jo registracijos (gavimo) teisme diena.

Teismas vadovaudamasis CPK 150 str. 2 d. 2 p. neturėtų panaikinti pritaikytų laikinųjų apsaugos priemonių tais atvejais, kai asmuo pateikia teismui ne ieškinį, o pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo ir teismas priima kreditoriaus pareiškimą. Ši pozicija grindžiama tuo, kad pareiškimai dėl teismo įsakymo išdavimo nagrinėjami pagal ginčo teisenos taisykles, išskyrus išimtis nurodytas CPK XXIII skyriuje. Be to, CPK 436 str. leidžia teismui taikyti laikinasias apsaugos priemones ir bylose dėl teismo įsakymo išdavimo. Taigi CPK 148 str. 2 d., 150 str. 2 d. 2 p. naudojama sąvoka "ieškinys" neturėtų būti aiškinama pernelyg siaurai ir turėtų apimti ir kreditoriaus pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo. Juolab, kad ieškinio ir pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo materialinis teisinis turinys yra iš esmės vienodas.

Prašymą pakeisti ar panaikinti laikinasias apsaugos priemones teismas nagrinėja rašytinio proceso tvarka. Minėtus prašymus nagrinėja tas teismas, kurio žinioje yra konkreti byla, kurioje buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės.

Laikinosios apsaugos priemonės gali būti panaikintos ar pakeistos ne tik bylą nagrinėjančio teismo, bet ir aukštesnės instancijos teismo, nes byloje dalyvaujantis ar suinteresuotas asmuo turi teisę paduoti atskirąjį skundą dėl visų pirmos instancijos nutarčių laikinųjų apsaugos priemonių klausimais. Taigi gali būti skundžiamos pirmos instancijos teismo nutartys dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ar atsisakymo jas taikyti, dėl

---

¹⁴²*International Encyclopedia of Laws. Civil procedure. Volume 4. Sweden.* Boston: 2001, p. 217; Cit. op. 103, p.151.

laikinių apsaugos priemonių pakeitimo, panaikinimo, įpareigojimo pateikti atsakovo nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą. Apeliacinės instancijos teismo nutartis dėl laikinių apsaugos priemonių kasacine tvarka nėra skundžiamos (CPK 151 str. 5 d.).

Įstatymas nustato, kad atskirojo skundo dėl minėtų nutarčių padavimas nesustabdo bylos nagrinėjimo. Tačiau atskirasis skundas dėl apsaugos priemonių paprastai yra pagrindas atidėti bylos nagrinėjimą iki to momento, kol apeliacinės instancijos teismas išnagrinės atskirąjį skundą. Tokia praktika susiformavo dėl to, kad padavus atskirąjį skundą visa civilinė byla kartu su atskiruoju skundu yra siunčiama apeliacinės instancijos teismui, todėl pirmos instancijos teismas neturi realių galimybių nagrinėti bylos.

Atskirasis skundas gali būti paduodamas per 7 dienas nuo to momento, kai asmuo buvo informuotas apie atitinkamą teismo nutartį. Atskirojo skundo padavimas nesustabdo nutarties taikyti apsaugos priemones vykdymo, tačiau atskirasis skundas sustabdo nutarties panaikinti ar pakeisti laikinas apsaugos priemones vykdymą (CPK 151 str. 3 d. ir 4 d.).

Pažymėtina, kad užsienio valstybėse laikinių apsaugos priemonių galiojimo, pakeitimo ar panaikinimo bei apskundimo klausimais reguliavimas iš esmės tapatus, kaip ir Lietuvoje.

IŠVADOS

1. Civiliniame procese teismas paprastai iš esmės išsprendžia tarp šalių kilusį ginčą priimdamas galutinį teismo sprendimą. Galutinis teismo sprendimas negali būti vien tik ieškovo teismo patvirtinimo deklaracija, jis turi būti dar ir realiai įvykdytinas. Nesąžiningas atsakovas proceso metu gali imtis įvairių veiksmų galinčių sutrukdyti būsimo teismo sprendimo vykdymą, padaryti žalą ieškovui. Todėl civiliniame procese iškyla laikinųjų apsaugos priemonių taikymo būtinybė. Jų tikslas – išsaugoti šalių faktinę ir teisinę padėtį (*status quo*) iki tol kol ginčas tarp šalių bus išspręstas, neabejotina, jog tinkamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymas yra sudėtinė ir neatskiriama žmogaus teisės į teisminę gynybą dalis.
2. Remiantis Lietuvos teisės doktrina ir praktika laikinosios apsaugos priemonės gali būti skiriamos bet kurioje ginčo sprendimo stadijoje, kai yra pagrindas manyti, kad nesiėmus laikinųjų apsaugos priemonių būsimo teismo sprendimo vykdymas gali pasunkėti ar pasidaryti neįmanomu. Kai kuriose užsienio valstybėse, pagrindu taikyti laikinąsias apsaugos priemones yra ne tik grėsmė būsiam teismo sprendimui, bet ir preliminarus ieškovo teisės į ieškinio patenkinimą nustatymas. Todėl diskutuotina, ar teismas neturėtų prieš taikydamas laikinąsias apsaugos priemones preliminariai nustatyti ieškovo teisės į ieškinio patenkinimą pagrįstumą.
3. Laikinosios apsaugos priemonės yra taikomos ribotą laiko tarpą. Jos galioja iki tol kol kompetentingas teismas jas pakeičia, panaikina, įsiteisėja teismo sprendimas, kurio ieškinys atmetamas, iki teismo sprendimo, kuriuo ieškinys patenkinamas, vykdymo pradžios, todėl teismų praktikoje turi būti vengiama atvejų, kuomet laikinųjų apsaugos priemonių taikymas sukelia analogiškas pasekmes, kokias sukeltų jau priimto ieškovui palankaus teismo sprendimo vykdymas, vengti atvejų, kuomet laikinosios apsaugos priemonės yra savaiminis tikslas jų prašančiajam asmeniui (pvz., siekiant daryti tam tikro pobūdžio spaudimą kitai šaliai).
4. Lietuvos Respublikos teismų praktikoje taikomos prezumpcijos, jog didelė reikalavimo suma pati savaime suponuoja grėsmę, sprendimo įvykdytinumui (t.y. pagrindą taikyti laikinąsias apsaugos priemones), absoliutumas kelia itin daug abejonių.
5. Laikinosios apsaugos priemonės visada tam tikra apimtimi riboja atsakovo teises, todėl teismas parinkdamas konkrečią apsaugos priemonę privalo atsižvelgti ir į

atsakovo interesus, parinkti tokią apsaugos priemonę, kuri minimaliai ribotų skolininko teises, tačiau kartu leistų pasiekti laikinųjų apsaugos priemonių tikslus. Todėl sveikintina Lietuvos Respublikos teismų praktika taikant ekonomiškumo principą. Darytina išvada, jog naujas Civilinio proceso kodeksas išplėsdamas laikinųjų apsaugos priemonių sąrašą ir įtvirtindamas laikinųjų apsaugos priemonių ekonomiškumo principą, suteikia galimybę maksimaliai užtikrinti šalių interesų balansą, bei užtikrinti būsimą teismo sprendimą

LITERATŪRA

TEISĖS AKTAI

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucija (Valstybės žinios, 1992, Nr. 31-953);
- 2) 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987);
- 3) Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (Valstybės žinios, 1964, Nr. 19-139);
- 4) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262);
- 5) Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340);
- 6) Lietuvos Respublikos 2007 metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas (Valstybės žinios, 2006, Nr. 138-5267);
- 7) Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios, 2004, Nr. 4-47);
- 8) Lietuvos respublikos prekių ženklų įstatymas (Valstybės žinios 2000, Nr. 92 – 2844);
- 9) Lietuvos respublikos dizaino įstatymas (Valstybės žinios 2002, Nr. 112 – 4980);
- 10) Lietuvos respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo pakeitimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais) (Valstybės žinios 2003, Nr. 28-1125);
- 11) Lietuvos respublikos komercinio arbitražo įstatymas (Valstybės žinios 1996, Nr. 39 – 961);
- 12) Lietuvos Respublikos Turto arešto aktų registro įstatymas (Valstybės žinios, 1999, Nr. 101-2897);
- 13) Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (Valstybės žinios 2001, Nr. 31 – 1010);
- 14) Lietuvos respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas (Valstybės žinios 2001, Nr. 31 – 1010);
- 15) Lietuvos Respublikos Pelno mokesčio įstatymas (Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992);
- 16) Lietuvos Respublikos Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas. (Valstybės žinios, 2002, Nr. 35-1271);
- 17) Lietuvos Respublikos Antstolių įstatymas (Valstybės žinios, 2002, Nr. 53-2042);
- 18) Lietuvos respublikos Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas (Valstybės žinios 2006, Nr. 4 – 102);
- 19) Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas “Dėl turto arešto aktų registro nuostatų patvirtinimo”. (Valstybės žinios, 2002, Nr. 26-924);

- 20) Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro įsakymas “Dėl teismų sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo” (Valstybės žinios, 2003, Nr. 3-82);
- 21) Lietuvos respublikos teisingumo ministro įsakymas „Dėl sprendimų vykdymo instrukcijos patvirtinimo“ (Valstybės žinios 2005, Nr. 130 – 4682);
- 22) Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas “Dėl 2007 metų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto patvirtintų asignavimų paskirstymo pagal programas” (Valstybės žinios, 2007, Nr. 15-535);
- 23) New Code of Civil Procedure (France) [žiūrėta 2007-02-02]. Prieiga per internetą: http://www.legifrance.gouv.fr/html/codes_traduits/ncpcatext.htm;
- 24) Гражданский процессуальный закон Латвии [žiūrėta 2007-02-02]. Prieiga per internetą: <http://icpo-vad.tripod.com/civpren.html>.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

1. BUTKYS Č. *Civilinės teisenos įstatymas: su visais pakeitimais ir papildymais ir su vyr. tribunolo bei rusų senato aiškinimais*. Kaunas, 1938.
2. ANDREWS NEIL. *Principles of civil procedure*. London: Sweet&Maxwell, 1994;
3. *International Encyclopaedia of Laws. Civil procedure. France*. Boston: 1994;
4. Edited by DE LEVAL, GEORGES. *Civil procedure in Europe. Seizure and Overindebtness in the European Union*. Hague: Kluwer Law International, 1997;
5. MIKELĖNAS, Valentinas. *Civilinis procesas. Pirmoji dalis*. Vilnius: 1997;
6. *Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso normų taikymas teismų praktikoje (1991 05 – 2000 02). Konsultacijos, nutarimai, nutartys, taisyklės*. Vilnius: 2000;
7. *International Encyclopedia of Laws. Civil procedure. Volume 3. Italy*. Boston: 2001;
8. *International Encyclopedia of Laws. Civil procedure. Volume 4. Sweden*. Boston: 2001;
9. BAKANAS, A; et al. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. Pirmoji dalis. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2004;
10. MIKELĖNAS, Valentinas. *Prievolių teisė. Pirmoji dalis*. Vilnius: 2002;
11. NEKROŠIUS, Vytautas. *Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės*. Vilnius: 2002;
12. DRIUKAS A. et al., *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2004. I t.;
13. LAUŽIKAS, E; MIKELĖNAS, V; NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2004. I t.;

14. DRIUKAS, A; VALANČIUS, V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika: Vadovėlis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006. II t.;
15. SCHAEFER J. K. et al. *Principles of Transnational Civil Procedure*. New York: Cambridge University Press, 2006;
16. VIŠINSKIS, V. Išieškojimo nukreipimas į vertybinius popierius. *Jurisprudencija*. Vilnius: 2001, t. 23(15);
17. PELENIS, D. Laikinoji teisinė apsauga Vokietijos civiliniame procese: nustatymo sąlygos ir priemonių sistema. Vilnius: Teisė, 2002, Nr. 42.
18. PELENIS, D. *Laikinosios teisinės apsaugos institutas naujajame Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse: pamatinės nuostatos*. Teisė. 2004, Nr. 50
19. *International Law Association Principles on Provisional and Protective Measures* [žiūrėta 2006-2006-12-08]. Prieiga per internetą: <http://www.izpr-anwrecht.jura.uni-muenchen.de/Helsinki.htm>

TEISMŲ PRAKTIKA

1. 2000 m. gruodžio 14 Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas byloje *Gül prieš Turkiją*, bylos Nr. 22676/93;
2. 2006 m. kovo 9 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *Menesheva prieš Rusiją*, bylos Nr. 59261/00;
3. Europos Teisingumo Teismo 1992 m. kovo 26 d. sprendimas byloje C-261/90, *Mario Reichert, Hans-Heinz Reichert and Ingeborg Kockler v. Dresdner Bank AG*;
4. *Teismų praktika Nr. 16*. Vilnius: 2001
5. *Teismų praktika Nr. 17*. Vilnius: 2002.
6. 2006 m. kovo 28 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas;
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-8/1999;
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-711/2002;
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1242/2002;
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1063/2003;
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-518/2004;
12. Lietuvos Aukščiausiojo teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-552/2004;
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-224/2005;
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-610/2005;
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-354/2006;

16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-403/2006;
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-601/2006;
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-644/2006;
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003-04-11 konsultacija;
20. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-10/2002
21. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-19/2002
22. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-35/2002
23. Lietuvos Apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-41/2002
24. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-57/2002;
25. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-65/2002;
26. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-78/2002
27. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-113/2002;
28. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-121/2002
29. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-145/2002
30. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-156/2002
31. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-206/2002
32. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-269/2002
33. Lietuvos Apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-273/2002
34. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-303/2002
35. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-361/2002
36. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-414/2002;
37. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-498/2002
38. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-37/2003;
39. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-46/2003
40. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje 2-152/2003;
41. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-60/2003;
42. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-90/2003
43. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-93/2003;
44. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-256/2003;
45. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-264/2003;
46. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2- 506/2003;
47. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-8/2004;
48. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-120/2004;
49. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-234/2004;
50. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-312/2004;

51. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-402/2004;
52. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-433/2004;
53. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-567/2004;
54. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-36/2005;
55. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-384/2005;
56. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-389/2005;
57. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-405/2005;
58. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-418/2005;
59. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-432/2005;
60. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-541/2005;
61. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-211/2006;
62. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-240/2006;
63. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-337/2006;
64. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-356/2006;
65. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-467/2006;
66. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-500/2006;
67. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-538/2006;
68. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-563/2006;
69. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-578/2006;
70. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-579/2006;
71. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-587/2006
72. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-635/2006;
73. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-639/2006;
74. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-652/2006;
75. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-673/2006;
76. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-41/2007;
77. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-60/2007;
78. Lietuvos apeliacinio teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2-61/2007.

Santrauka

Darbe aptariama laikinųjų apsaugos priemonių taikymo Lietuvos teismų praktikoje problematika. Visų pirma, pažymėtina, kad tinkamas šio instituto taikymas teismų praktikoje yra itin reikšmingas, nes visuotinai pripažįstama, jog laikinųjų apsaugos priemonių taikymas yra vienos iš pagrindinių žmogaus teisių – teisės kreiptis į teismą, įtvirtintos EŽTK ir Konstitucijoje, - tinkamo įgyvendinimo sudėtinis elementas.

Darbe trumpai nusakomas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslas ir jų taikymo paskirtis, apibrėžiant šiuos klausimus pasitelkiama ir aktuali Lietuvos teismų praktika ir remiamasi jos suformuluotomis definicijomis.

Autorius siekia atskleisti Lietuvos doktrinoje suformuotą ir teismų praktikos išplėtotą ekonomiškumo principą, kuris itin aktyviai taikomas sprendžiant laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo klausimą.

Darbe autorius skiria daug dėmesio, jo manymu, vis dar aktualioms ir nevienareikšmiškai teisės doktrinoje ir praktikoje vertinamoms problemoms. Visų pirma, aptariama didelės reikalavimo sumos suponuojamos grėsmės sprendimo įvykdymui problematika. Nemažai dėmesio skiriama civilinės atsakomybės, kylančios dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, instituto analizei, nuostolių atlyginimo specifikai, šio instituto santykiui su piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis institutu. Trečioji, trumpiau aptariama, yra būtinybės konstatuoti materialinį teisinį santykį tarp ginčo šalių problematika, kuri kol kas, atrodo, Lietuvoje nagrinėjama tik teisės teoretikų. Galiausiai aptariama laikinųjų apsaugos priemonių ir ginčo sprendimo iš esmės problematika, pasitelkiant teismų praktiką aiškinamasi kuomet laikinosios apsaugos priemonės gali tapti spaudimo atsakovui įrankiu nesąžiningo ieškovo rankose. Nagrinėjant visas aukščiau paminėtas problemas autorius naudojosi gausia ir kiek įmanoma aktualesne Lietuvos apeliacinio ir Lietuvos Aukščiausiojo teismo suformuota praktika bei teisės doktrina.

Summary

The issues concerning the application of the interim measures in the Lithuanian Court practice are discussed in this paper. First of all, it should be noted that the proper application of this institution is especially important as the proper application of the interim measures is held to be an integrate part of one of the most important human right – the right of a fair trial – the right established in the European Human rights Convention and in the Constitution of the Lithuanian Republic.

So the object of this work was to analyse interim measures of protection, which do not permit the course of justice to be frustrated by a defendant taking action, the purpose of which is to render nugatory or less effective any judgement or order which plaintiff may obtain.

The purpose and the aims of the interim measures application are shortly discussed in the paper, for the purpose of disclosing these issues the definitions formulated by the practice of Lithuanian courts is used.

The author seeks to discuss a principle of economic interim measures which was established by the doctrine and was widely developed by the practice of Lithuanian courts.

Author declares a considerable part of this paper on discussing the issues which, under the opinion of the author, are still very relevant and which are approached in ambiguity by the doctrine and the Lithuanian court practice. Firstly, the issue of a large claim amounts which are held as presuming a threat for a decision to be implemented is discussed. Quite a considerable part of the paper is devoted for discussing the civil liability institution, the particularities of indemnification on damages and the bond of the civil liability institution with the abuse of the procedural rights institution in the respect to the application of interim measures. The third issue discussed briefer is concerning the duty of the court to establish weather there is any material legal relationship between the parties of the dispute, although, it seems in Lithuania such discussions are held only in theory at the time being. Finally, the issue of the relation between the application of interim measures and trying of the case is brought to the attention. By using the practice of the Lithuanian courts the author tries to illustrate when and how an application of interim measures in the hands of the unfair claimant might become a kind of pressure instrument towards the respondent. When approaching all of the upper-mentioned issues the numerous and as up to date as possible practice of the Lithuanian Court of Appeals and the practice of Lithuanian Supreme Court was used by the author.